

**Studiu de fundamentare privind evoluția
istorico-urbanistică a localităților comunei Băbeni**

FIȘA PROIECTULUI

1. Denumirea lucrării : **Studiu de fundamentare privind evoluția
istorico-urbanistică a localităților comunei Băbeni
- județul Sălaj**
2. Proiect nr./Faza : 327/2011; Studiu
3. Beneficiar : **PRIMĂRIA COMUNEI BĂBENI**
4. Întocmit : **S.C. ART PROIECT S.R.L.
mun. Zalău, str. Parcului nr. 4, jud. Sălaj
Tel. 0260/662004**
5. Conține : **Piese scrise
Piese desenate**

LISTA SI SEMNĂTURILE PROIECTANȚILOR

Nr. crt.	Numele si prenumele	Calitatea	Partea din proiect pentru care răspunde	Semnat.
1.	Nejur Mircea	Arhitect, membru al Registrului Urbiștilor din România	reglementări urbanistice	
2.	Nejur Doina	arhitect, specialist, șef proiect urbanism istoric, membru al R.U.R.	reglementări urbanistice	
3.	Nejur V. Minodora	arhitect	studiul zonelor de protecție mon. istorice	
4.	Breje Alin	inginer	studiul topografic	
5.	Bereczky Elisabeta	inginer geolog	studiul geologic	
6.	Moroti Elisabeta	profesor	studiul arhivistic	
7.	Muzeul Județean de Istorie și Artă Sălaj	istorici, arheologi	studiul arheologic	

BORDEROU GENERAL

A. PIESE SCRISE

1. FIȘA PROIECTULUI
2. BORDEROU GENERAL
3. MEMORIU GENERAL
 - Elemente geografice, generalități
 - Evoluția statutului administrativ al comunei
 - Evoluția demografică și locuirea
 - Prezentarea localităților Băbeni, Ciocmani, Cliț, Poienița, Piroșa
 - Scurt istoric al localităților
 - Evoluția urbanistică și edificii
 - Monumente istorice de pe teritoriul comunei Băbeni
 - Concluzii principale pentru Regulamentul local de urbanism

B. BORDEROU PIESE DESENATE

1. ÎNCADRAREA ÎN TERITORIU – SC. 1:25.000
2. REGLEMENTĂRI URBANISTICE loc. Băbeni SC: 1/5.000
3. REGLEMENTĂRI URBANISTICE loc. Ciocmani SC: 1/5.000
4. REGLEMENTĂRI URBANISTICE loc. Cliț SC: 1/5.000
5. REGLEMENTĂRI URBANISTICE loc. Poienița, SC: 1/5.000
6. REGLEMENTĂRI URBANISTICE loc. Piroșa SC: 1/5.000
7. MAREA PANONICĂ - contur aproximativ din perioada Miocen
8. HARTA IMPERIULUI HABSBURGIC - după reprezentările iosefine
9. HARTA IOSEFINĂ – Încadrarea în teritoriu a localităților com. Băbeni
10. SATUL BĂBENI - Reprezentare cadastrală din perioada 1900
11. SATUL CIOCMANI - Reprezentare cadastrală din perioada 1900

Elemente geografice, generalități

Comuna Băbeni este situată în partea de nord-est a județului Sălaj, într-o zonă depresionară muntoasă deosebit de frumoasă și pitorească, străbătută de culoarul râului Someș, curs de apă care a favorizat locuirea și lesnicioasa circulație din cele mai vechi timpuri. Reședința de comună cu același nume, se află la o distanță de aproximativ 46 km față de municipiul Zalău, reședința de județ și la 20 km față de orașul Jibou.

Minunatele meleaguri ale comunei Băbeni situate de o parte și de alta a râului Someș, conferă farmec locului și atrag numeroși turiști dornici de relaxare prin pescuit.

Teritoriul comunei actualmente se compune din punct de vedere administrativ din satele Băbeni, centrul de comună și respectiv Ciocmani, Cliț, Poienița și Piroșa. Cu excepția satului Cliț, care este situat "peste Someș", toate localitățile comunei se întind pe malul drept al râului.

Zona aceasta, situată relativ limitrof în raport cu limitele aproximative ale fostei Mări Panonice care se știe că exista peste partea de nord-vest a României în perioada Miocen, a oferit condiții prielnice vânătorilor nomazi încă din perioada paleoliticului superior. Lîngă Cuciulat, localitate limitrofă Someșului, aparținînd de comuna Letca, situată la granița de nord-est a comunei și respectiv pe teritoriul Băbeniului, au fost descoperite picturi rupestre cu reprezentări naturaliste animaliere, vechi de peste 12.000 de ani, pînă nu de mult timp socotite cele mai vechi de acest gen din zona de est a Europei.

Alte mărturii și descoperiri arheologice din partea locului au scos în evidență existența așezărilor umane pe acest teritoriu cu cca. 800 de ani înaintea erei noastre.

Ca urmare decopertării sterilului la cariera de piatră din hotarul satului Babeni numit "Pe Corni", s-au scos la iveală cîteva obiecte de bronz. Au urmat cercetări efectuate de specialiști arheologi fiind descoperit ulterior un bogat tezaur de bronz aparținînd culturii Hallstatt, care era compus din: două seceri, două vîrfuri de lance, două segmente din lemn ce proveneau de la un paloș și șapte brățări.

Poziția locului unde s-a descoperit acest tezaur ne conduce la concluzia existenței unei așezări vechi, cu o poziție dominantă, așezată la o cotă superioară, pe o pantă abruptă spre Someș, cu un larg orizont de vizibilitate în toate direcțiile, pe o rază de cca. 10 - 15 km, oferind cele mai bune posibilități de adăpost și apărare.

Deosebit de importante sunt și descoperirile arheologice realizate pe aceste meleaguri de către reprezentanții Muzeului județean de istorie și artă Sălaj, în perioada anului 1987, care atestă prezența urmelor unor turnuri romane de observație aparținătoare limesului provinciei romane Dacia Porolissensis.

Relieful comunei face parte integrantă din platforma someșană, fiind situat în culoarul Someșului.

Comuna Băbeni este așezată într-o zonă depresionară deluroasă numită Podișul Boiului, cu altitudini pînă la 500 m înălțime. Majoritatea satelor comunei sunt așezate pe valea Someșului (cu excepția satelor Piroșa și Poienița). Cele mai importante forme de relief întîlnite pe teritoriul comunei se pot clasifica, pornind de la cea mai joasă formă de relief, în felul următor: lunca Someșului, ce întîlnește râul Someș, în dreapta și în stînga, de la intrare și pînă la ieșire; terasa inferioară în dreapta Someșului; terase superioare în ambele părți ale râului Someș și versanții diferiți în partea nord-vestică a comunei.

Lunca Someșului se întinde de o parte și de alta a cursului de apă menționat, ocupând circa 20% din suprafața teritoriului comunei. Din punct de vedere geologic teritoriul comunei aparține oligocenului, eocenului și quaternarului.

Clima este continental-moderată, caracteristică regiunilor nord-vestice ale țării, ce se manifestă printr-un climat boreal umed, cu ierni aspre și veri puțin călduroase, cu maxim de precipitații vara și minim iarna, satisfăcând, în general, nevoile plantelor în tot timpul anului. Datorită prezenței râului Someș și a dealurilor sudice împădurite, persistă aproape în toate nopțile de primăvară și toamnă, uneori și iarna, de-a lungul Someșului o ceață deasă, care creează de multe ori dificultăți în transporturile feroviare și rutiere.

Mediile anuale ale temperaturii aerului înregistrează valori cuprinse între 7°C și 8°C. Luna cea mai rece este luna ianuarie, cu valori cuprinse în medie între -2°C și - 4°C, iar luna cea mai caldă este iulie, cu valori cuprinse între 20°C și 24°C.

Vânturile predominante bat iarna din direcția est și nord-est și sunt aducătoare de zăpadă, iar vara bat dinspre vest și nord-vest și sunt aducătoare de ploi favorabile culturilor agricole. Precipitațiile medii anuale sunt de 600 mm.

Hidrografic teritoriul comunei Babeni aparține bazinului Someșului, care desparte în două și străbate în lung întregul teritoriu pe o distanță de 10,6 km, avînd o albie instabilă și un curs care descrie multe meandre.

În ceea ce privește afluenții Someșului, în acest sector, se remarcă faptul că sunt puțini, neînsemnați și provin din pârâiașe și ravene care seacă în perioadele secetoase, din care cauză nu prezintă importanță hidrologică.

Legăturile în transporturi, beneficiază de 10 km de cale ferată care traversează comuna paralel cu traseul râului Someș. Opriri de tren sunt la stația din Băbeni (Băbuțeni) și halta din Ciocmani, acestea asigură accesul la magistrala CF Dej-Jibou-Baia Mare.

Comuna este străbătută de drumul național DN 1H, care leagă localități precum Șimleu Silvaniei, Jibou și Răstoci. Acesta trece prin localitățile Băbeni și Ciocmani, iar drumul județean DJ 109 E străbate localitatea Cliț, legînd-o de satele Surduc și Lozna. Celelalte sate ale comunei - Piroșa și Poienița - sunt legate de reședința de comună și de satul Ciocmani (respectiv DN 1H) prin intermediul drumului comunal D.C. 29, care se întinde 7 km. pe acest traseu.

Suprafața teritoriului comunei este de 5389 ha, din care 2680 ha teren agricol-adică 49,73%, (d. c. arabil 1403 ha, ceea ce reprezintă 26,03 % din

totalul comunei), 1943 ha. (36,05%) sunt reprezentate de păduri iar 191 ha. revin suprafețelor acoperite de ape.

Flora spontană de pe întinderea aferentă satelor comunei, este una specifică mai mult pădurilor, fiind reprezentată de goruni, stejari, frasini, salcâmi, aluni, corni, etc.

Fauna, este foarte bogată în raport cu alte comune, datorită particularităților geografice cât și prezenței rezervației naturale de la Cliț. Alături de mamifere precum iepurele, vulpea, mistrețul, căprioara, viezurele, veverița și lupul, se regăsesc păsări dintre cele mai diverse (pițigoi, gaițe, mierle, privighetori, ciocnitori, granguri, etc) cât și diferite specii de pești, care în perioadele premise fac de-a lungul Someșului, deliciul pescarilor amatori (somni, lipani, mreie etc.).

Activitatea de bază a populației a fost în permanență cea agricolă, comuna dispunând de 2.680 hectare de teren agricol, mare parte fertil, fiind situat în lunca Someșului și pe versanți, propice și creșterii animalelor.

În anii 1960-1970, un eveniment deosebit pentru viața economică l-a constituit electrificarea satelor, realizându-se în această perioadă acest lucru în proporție de 61,2% la Băbeni, 59% la Ciocmani, 82% la Cliț, 41,7% la Piroșa și 17,0% la Poienița (Localitățile județului Sălaj, p. 47-51).

Inaugurarea podului rutier peste Someș, în dreptul loc. Ciocmani, la 6 aug. 1972, a constituit un alt eveniment important pentru locuitorii com. Băbeni.

Pentru deservirea populației funcționau în comună în perioada anilor 1970, două magazine universale, 5 magazine mixte, o librărie și 2 bufete.

La nivelul anului școlar 1970/1971 instruirea copiilor era realizată în 3 grădinițe de copii și 5 școli generale, aceasta asigurându-se pentru cei 92 copii de grădiniță și 626 de elevi în școlile generale. Activitatea de învățământ era asigurată de către 36 cadre didactice. Existau de asemenea, 4 cămine culturale, 4 biblioteci și 2 cinematografe cu bandă îngustă.

Zăcămintele naturale ale Băbeniului, nu sunt deloc de neglijat. De-a lungul timpului, la Ciocmani s-a exploatat alabastru, la Cliț, caolin, la Băbeni calcar, nisip și balast, o bună parte a forței de muncă locală fiind angrenată și pricepută în acest gen de preocupări.

Carierele de exploatare și-au restrâns însă în zilele noastre destul de mult activitatea și nu mai reprezintă actualmente pentru comună, o importanță economică deosebită, așa cum erau în perioada predecembristă.

Comuna beneficiază de o amplasare deosebit de pitorească, pigmentată în mod spectaculos de râul Someș cu meandrele sale, de Staniile Clișului cu stîncile și pădurile sale minunate, care oferă perspective de un farmec aparte tuturor localităților comunei. La acestea se adaugă monumentele istorice existente care se impune să fie protejate și puse în valoare prin integrarea lor în circuite turistice printr-o bază dezvoltată a infrastructurii turismului, care se va împleti armonios cu ospitalitatea localnicilor.

Evoluția statutului administrativ al comunei

Istoriografii maghiari Karolyi și Kadar, în lucrările lor monografice, (în mare parte valorificate de către cercetătorul român Coriolan în lucrarea "Dicționar istoric al localităților din Transilvania", editată de Academia Română), prezintă informații despre existența satului Băbeni, încă din anul 1377, a satului Ciocmani din anul 1461, a satului Cliș din anul 1560, a satului Piroșa din 1603, iar a satului Poienița din anul 1543.

Din documentul "Urbaria et Conscriptioes" care tratează "Urbariul Cetății de Piatră" rezulta că ținutul de care aparținea comuna Băbeni cu satele ei, aparținea Ținutului Chioarului. În anul 1566 documentele atestă că Băbeniul făcea parte din domeniul Chioar, împreună cu satele Ciocmani și Toplița.

Trebuie subliniat faptul că pe Valea Someșului s-a păstrat vreme îndelungată organizarea în voievodate (entitate administrativ-militară care cuprindea mai multe sate conduse de un voievod).

Documente din anul **1566** specifică faptul că Băbeniul era organizat într-un voievodat, deoarece se pomenește de un voievod Lazăr și de un jude Fabur. Este posibil ca acest **voievodat** să fi cuprins la acea vreme și satele Ciocmani, Piroșa, Poienița și Toplița, deoarece urbariul din anul **1603** specifică în mod expres acest lucru (Kadar, op. cit., f. 45). Acest voievodat era condus atunci de către Chelement.

După cum reiese și din urbariu în sarcina voievodului intra grija bunurilor domeniului aflătoare în zona jurisdicției sale, strângerea dărilor și împlinirea de către săteni a tuturor slujbelor și prestațiilor datorate. O altă atribuție era instruirea militară a bărbaților și conducerea acestora la luptă imediat ce se primea poruncă.

Voievodul împreună cu juzii satelor întreprindeau și judecățile la sate și aplicau măsurile coercitive care constau mai ales în amenzi, numite de către popor „geoabe”. De exemplu, pentru bătaie se plăteau 60 dinari, pentru vărsare de sânge prețul urca la 1 florin, iar „furtul”, unei fete se ridica la 2 florini.

Având o organizare aparte ca și cetate, cu un domeniu întins, format din zeci de sate, **Chioarul**, în urma capitulării lui Francisc Rakoczi al II-lea, în urma așa

zisului război al curuților va intra la **1711** în componența **Comitatului Solnocul de Mijloc ca district autonom**.

În timpul răscoalei lui Horea (**1784**) la această unitate administrativă se va adăuga și comitatul Crasna (pentru o mai bună apărare a nobililor față de răsculați).

După moartea lui Iosif al II-lea s-a revenit însă la vechea împărțire administrativă de dinainte de 1784, Comitatele Crasna, Solnocul de Mijloc și Districtul Chioar despărțindu-se.

Dieta de la Cluj a legiferat la 30 mai 1848 **realipirea Transilvaniei la Ungaria, zona Chioar va fi incorporată** și ea, fiind antrenată în vârtejul luptelor dintre unguri, imperiali și români. Prin Băbeni vor trece, în noiembrie 1848, trupele maghiare conduse de către Katona Miklos care vor rechiziționa și vor duce cu ei clopotul bisericii. De asemenea, alte trupe conduse de generalul Bem și cele conduse de Kazinczi, vor staționa sau vor traversa localitățile Ciocmani și Băbeni, în marșul lor spre Dej (Kadar, op. cit., f. 46).

Prin reorganizarea internă a districtului, după înfrângerea revoluției, au fost create în **Chioar 6 plase sau cercuri pretoriale**, după ce **în 1860 districtul fusese incorporat Ungariei. Băbeniul a fost inclus** în cel cu centrul în **Gârbou**.

Amenințată de mai multe ori cu desființarea, **zona Chioar** s-a menținut până în **anul 1876**, când în urma unei noi împărțiri teritorial-administrative, cele **48 de sate** din componența sa vor fi arondate **comitatului Solnoc-Dăbâca**. **După Unirea cea Mare de la 1 Decembrie 1918, comuna Băbeni intră în componența statului român**.

În urma **Legii de unificare administrativă** din anul **1925**, localitatea este arondată **judetului Sălaj**, în cadrul căruia se dezvoltă în perioada interbelică. **Comuna devine reședință notarială în anii 1930** (avându-l ca notar pe Herțog Geza).

Sfârșitul primului război mondial găsește comuna alcătuită din satele Băbeni și Ciocmani în **judetul Solnoc-Dăbâca** cu orașul de reședință la Dej.

În perioada **1926 - 1950**, comuna Băbeni alcătuită din satele Băbeni și Ciocmani, a aparținut **judetului Sălaj**. Odata cu împărțirea teritorial administrativă în **raioane**, din anul **1950**, comunei Băbeni i s-au alăturat și satele Cliț, Piroșa (care au aparținut înainte comunei Letca), cât și satul Poienița (care a aparținut comunei Lozna) situație care a rămas și azi neschimbată în această formulă.

Toate satele comunei Băbeni și-au schimbat în timp denumirile în funcție de ortografia timpului respectiv, corespunzător limbii oficiale a vremii.

Fiind pe drumul “sării” și avînd terenuri fertile în lunca Someșului, satele Băbeni și Ciocmani, asemeni altor localități situate pe căi importante de acces, s-au dezvoltat mai puternic, decît restul satelor componente. După al doilea război mondial, județul Sălaj a fost desființat, iar **comuna Băbeni a fost încadrată în Raionul Jibou, regiunea Cluj**. Această organizare teritorial administrativă a durat pînă în anul **1968**, când **se reface județul Sălaj și se crează comuna Băbeni** cu satele Ciocmani, Cliț, Piroșa și Poienița.

Evoluția demografică și locuirea

Asemenea altor comunități sălăjene, și pe aceste meleaguri încercate de vicisitudinile migratoare, fenomenul de dezvoltare demografică și locuirea au cunoscut valori pozitive semnificative abia după încetarea atacurilor, anumite informații putînd desprinde din documentele vremii, ulterior anilor 1720. Acestea le prezentăm în măsura în care ele există, în istoricul pe localități

Date concertate privind populația și evoluția acesteia în timp, regăsim mai degrabă la recensăminte. Pentru a ne forma o imagine comparativă, redăm valorile numărului de locuitori și cel aferent caselor (în măsura în care ele s-au păstrat) pentru anii **1930, 1956, 1966, 1977, 1992 și 2002**, care sunt extrase din evidențele de la **recensămintele populației și locuințelor** la Direcția județeană de statistică Sălaj.

nr. locuitori/nr. case

An Recens.	1850	1900	1930	1956	1966	1977	1992	2002
Băbeni	950	1012	1201/-	1315/-	1274/370	1125/363	791/-	682/-
Ciocmani	891	896	1010/-	1176/-	1046/316	1012/327	748/-	713/-
Cliț	242	234	294/-	381/-	363/114	321/117	276/-	234/-
Piroșa	153	197	244/-	285/-	308/90	269/86	158/-	126/-
Poienița	432	676	675/-	828/-	769/220	687/218	389/-	308/-
Total com. Băbeni	2668	3015	3424/-	3985/-	3760/1110	3414/1111	2362/1070	2063/1054
Nr. mediu loc./casă			-	-	3,39	3,07	2,21	1,96

Concluziile care se impun sunt cele legate de fenomenul demografic crescător în intervalul dintre recensămintele 1966 și 1977, cînd numărul locuitorilor a ajuns la cele mai mari valori. În anul **1971** datele statistice confirmă prezența a **4436 locuitori**, o **valoare record** atinsă în istoria comunei Băbeni.

După această dată, datorită industrializării județului, se accentuează migrația tinerilor spre centrele urbane industrializate, căutarea noilor locuri de muncă provocând scăderi ale numărului populației, care scade vertiginos: în anul 1977 s-a ajuns deja la 3414 locuitori, iar în anul 1992, la 2362.

Tabelul scoate în evidență fenomenul puternic de depopulare al locuințelor cetățenilor, (locuitori/casă) care în intervalul 1966-2002 a ajuns la 58%.

Regresul economic general caracteristic întregii țări și-a pus amprenta și asupra comunei Băbeni prin restrângerea activității de la carierele de pe raza acesteia și concedierea unui număr mare de angajați.

La acest eșalon s-au adăugat și concedierile navetiștilor, care au lucrat în întreprinderile din orașele Jibou și Zalău.

Rata negativă de creștere a populației și migrația populației cu precădere tineretul, spre alte zone ale țării, sau spre alte țări mai dezvoltate, au influențat în mod total nefavorabil, chiar dramatic am putea spune, evoluția negativă a populației.

Gospodăria locală veche este constituită din case de tip monovolum, inițial cu structură din lemn, prispă pe trei laturi și acoperiș în patru ape învelit cu țiglă ceramică. Anexele gospodărești sunt reprezentate de grajdul pentru animale și șură adosată. Separat regăsim cotețele pentru porci realizate tot din lemn masiv și anexele pentru cereale. Majoritatea gospodăriilor au câte o fântână pentru nevoile familiei, acoperită și frumos decorată în foarte multe cazuri. Casele anilor 1925-30, perioadă interbelică caracterizată printr-o evidentă prosperitate, au început să fie ridicate din cărămidă arsă, dar respectând simplitatea și decența plasticii arhitecturale a precursorilor din lemn. De această dată prispele sunt pe o latură cu stâlpi din zidărie. Gospodarii de frunte își construiau uneori spre curte și un foișor.

Trebuie să semnalăm însă în mod special, ca evidentă particularitate a gospodăriilor satelor comunei, frumusețea decorațiilor aplicate la anexele gospodărești, cu predilecție pentru cele destinate animalelor. Porțile de la șuri, lucrate în lemn, elementele decorative variate, brîurile și ancadramentele de la ferestre și nu numai, farmecă privitorul și ilustrează relația specială pe care sufletul țăranului locului a avut-o de-a lungul timpului cu natura, animalele sale și tot ceea ce l-a înconjurat.

BĂBENI

Scurt istoric al localității

Pentru prima dată localitatea apare menționată în documente în anul 1405 sub denumirea de Babafalva (satul lui Baba, probabil după numele întemeietorului sau cneazului său).

De-a lungul timpului, în documentele de epocă, apare Baba (1424), Aranmezeu (1450), Aran Mezeu (1461), Aranomezew (1566), Aranymezo (1609), Aranyos Mezo (1860).

La începutul secolului XX se pare că se revine la primele denumiri, localitatea fiind numită Babeny, Bebeny, Băbeni (în limba română) (Kadar).

Din vechime a fost o așezare românească ce a aparținut de domeniul Cetății de Piatră (Chioar), istoria sa împletindu-se cu istoria acestui ținut. În anul 1405, regele Ungariei, Sigismund donează zona Chioar, fiilor lui Balc și fiilor lui Drag.

De altfel familia Drag, devenită Dragffi, în documente, prin maghiarizarea numelui, va poseda moșii în Băbeni, până în anul 1555, când această ramură a familiei se stinge odată cu Dragffy Gyorgy (care nu a avut urmași), iar moșiile vor ajunge în posesia familiei Kusalyi Jakcsi.

După lupta de la Mohacs din 1526 (unde armata maghiară este zdrobită de către turci, care ocupă Buda și transformă o parte a țării în pașalîc) în vîltoarea luptelor, austriecii și turcii au ocupat în mai multe rînduri **regiunea Chioarului și au pustiit-o prin jafuri și pîrjoliri**. În acest timp, regele Ioan al II-lea Sigismund și mama sa Isabelle luptau pentru scaunul Transilvaniei, fiind ajutați de mulți nobili în dorința evitării pașalîcului turcesc sau a dominației austriece. Pentru răsplătirea serviciilor aduse, regina Isabelle a dăruit Chioarul – deci și posesiunile Băbeni, lui Gheorghe Bathory și soției acestuia Bathory Ana, în anul 1556 (Kadar, op. cit. pag. 43).

În urma luptelor din 1565 zona Chioar, cu toate satele, a trecut în stăpînirea împăratului austriac Maximilian, dar nu pentru multă vreme, deoarece, **în anul 1567**, după un asediu de 13 zile este preluată de regele Ioan al II-lea Sigismund și **alipită Transilvaniei**.

Pentru credința sa Hagymas Kristoff de Beregsău, a fost cinstit cu întreg domeniul, inclusiv Băbeni.

Avînd o importanță strategică deosebită, voievozii și principii Transilvaniei au urmărit să controleze cetatea Chioar și satele aparținătoare cetății. Astfel că proprietatea Băbeni fie a fost donată, fie vîndută sau zălogită

în cursul secolului al XVIII-lea, în diverse situații: de către Gabriel Bathory la 1609, Gabriel Bethlen la 1615, Gheorghe Rakoczi I la 1645.

Confruntarea dintre partidele filo-austriece și filoturce, **după mazilirea lui Gheorghe Rakoczi al II-lea (1657), au transformat din nou Chioarul într-o zonă de lupte.** Intențiile anexioniste veneau atât din partea pașei de la Oradea, cât și a generalilor imperiali austrieci.

Permanentele devastări turcești din anii 1636, 1658 și altele, au făcut necesară întărirea graniței nord-vestice a țării. De aceea, Principele Mihail Apaffi a atras în Chioar numeroși militari de profesie, destinați organizării rezistenței armate. Unii dintre aceștia au fost împământeniți prin sate, unde li s-au făcut donații de terenuri și iobagi. La 1664, la Băbeni sunt pomeniți „pușcași” familiile Ravaszlași Korne (Corne).

Pușcașii și armaliștii au fost conscriși în anul 1668, spunându-se în preambulul actului emis de către cancelaria princiară – ca ei „să aibă siguranța necesară asupra libertăților lor”. Ei în schimb aveau obligația „de-a sluji patria și principele cu devotament și cu armele în caz de nevoie, să asculte de comandantul suprem, de domnii ofițeri, să nu se tragă înapoi de a fi merituoși și ascultători” (Arhivele Maramureș, Colecția Documente foi volante).

În legătură cu luptele pentru apărarea Transilvaniei, în anul 1679, la 21 august, Principele Mihail Apaffi, trece și prin localitatea Băbeni.

În urma donațiilor, a zălogirilor în Băbeni au deținut moșii familiile: Ibranyi, Balashazy, Horvath, Macskany, Rhedey și Kemeny, iar dintre cele românești Ravasz și Kernye (Kadar, op. cit. f. 44).

În secolul al XVIII-lea proprietari erau baronul Bornemisza Josef, care avea 23 iobagi, groful Rhedy Ferencz cu 14 iobagi, 1 sărac, groful Bethlen Farkas cu 15 iobagi, groful Rhedy Mihaly cu 14 iobagi și 2 săraci, groful Bethlen Iuliana cu 14 iobagi, Nemes Ilie cu 2 jeleri, Nemes Simion cu 1 jeler, Roman Ignacz cu 1 jeler. Cei trei din urmă sunt români înnobilați din rândul țăranilor, din care cauză numirile de „Nemes”, adică nobil (în limba maghiară) sau direct „Roman” le-au fost transformate direct în nume.

După ce Transilvania și așa zisele teritorii vestice au intrat sub stăpânire austriacă, împăratul și fiica acestuia Maria Tereza, ajunsă ulterior împărăteasă au ordonat verificarea notabilității unor familii de mici nobili și confiscarea de pământuri. În 1793 au pierdut proprietățile lor, în favoarea fiscului (a Directoratului Fiscal al Transilvaniei, care aduna impozitele pentru Viena), văduva grofului Rhedey Mihai, văduva grofului Foldvary Ferencz, văduva baronului Bornemisza Jozsef (Kadar, op. cit., p. 44).

În anul 1809 au fost recrutați ca și proprietari în satul Băbeni: grofii Teleki Mihaly cu 34 sesii și respectiv Teleki Ferencz cu 32 sesii, Ravasz Onuț și Sava Lup cu câte 2 sesii fiecare și cu câte o sesie 5 familii avînd numele Ravasz cît

și o familie numită Rednic (O sesie iobăgească avea 24 jugăre, iar un jugăr este echivalent cu 0,58 ha).

La conscrierile ulterioare din secolul al XIX –lea apar ca și proprietari, la 1820, grofii Teleki Mihaly și Teleki Ferencz; în 1863 Teleki Istvan, iar în 1898 groful Teleki Istvan și urmașii săi cît și composesoratul foștilor urbarialiști.

Potrivit **conscrierii din 1566** existau în Băbeni **32 de case locuite și 2 case pustii, 30 iobagi și 2 nobili impozabili**. Printre iobagii trecuți în listă se număra: Moș, Iacob, Stanciu, Teodor, Gyorgye, Marian, Mogoș, Pop, Vlad, Fad, Totca.

Sarcinile iobăgești nu erau deloc ușoare. Ele constau din zeciuală, robotă (obligația în muncă), daruri (caș, unt, etc.) ca și impozitul către cetate (David Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul XVI*).

Dacă în **1603** numărul locuitorilor conscriși este mai mic decât cel anterior (9 iobagi, **9 case locuite și 54 de case pustii**), la recensămintele ulterioare numărul acestora crește constant. La **1700** se înregistrează **33 iobagi, 10 jeleri, 4 locuitori săraci**; la **1720, 85 iobagi și 12 nobili impozabili**, iar la **1831**, un număr de **693 de locuitori** greco-catolici.

După ce la **1698 s-a semnat unirea cu Biserica Romei**, trecerea la greco-catolicism s-a făcut progresiv.

În anul 1760 existau 69 de familii „Non uniti” și numai 34 familii „uniti”, pentru ca după 70 de ani să se înregistreze numai locuitori români greco-catolici.

Potrivit **recensământului** din anul **1850** situația populației se prezenta astfel:

Populația totală	Români	Maghiari	Țigani	Armeni	Evrei	Greco-catolici	Romano-catolici	Izraeliți	Total Case
950	899	6	10	2	23	909	8	33	183

(5,19 locuitori/casă)

Așezată pe Valea Someșului, localitatea Băbeni are o climă plăcută și forme de relief propice cultivării pământului și creșterii animalelor. Suprafața localității era de 1676 holde cadastrale în anul 1886 și cuprindea teren arabil bun, pășune indestulătoare și lemne de foc din belșug.

Spre sfârșitul secolului XIX-lea casele se construiau tot mai mult din structură de lemn, iar acoperișul era din șindrilă. În zonă exista de asemenea piatră bună pentru construcții și piatră calcaroasă.

Această piatră era exploatată pentru construirea și întreținerea căilor ferate din zonă de către Societatea de căi ferate de pe Valea Someșului.

Părțile de hotar poartă denumiri românești și atestă dezvoltarea comunității românești din zonă: Ruptura, Balta, Răstoaca, La Cliț, După Grui, Dâmb, Vaduri, Rovina, Fața Lacului, Răstăcuța, Braniștea, Tabla Goronilor, Tabla Vadurilor, Tabla după șesu, etc.

De asemenea, localitatea dispune de izvoare cu apă potabilă atât de necesară populației în locurile amintite: Podu Boului, Valea Peșterii, Valea Caselor, Valea Teiului, Stiubei, Fântânele, Tăul Boroje, etc.

Apa Someșului a facilitat și dezvoltarea morăritului, printre morile menționate de documente se poate aminti cea a lui Pinteș Gavrilă.

Populația românească, greco-orientală (ortodoxă) a avut biserică de lemn încă din vechime. După adoptarea greco-catolicismului s-a trecut la construirea unei biserici de piatră, prin muncă publică și contribuția enoriașilor. Printre cei care au contribuit este menționat Olar Petru Ioan cu 250 forinți și Olar Văzul cu 80 forinți. De asemenea, din fondul bisericesc s-a contribuit cu 500 forinți. **Biserica a fost edificată în anul 1873** și a primit hramul Sfântul Mihail.

Această construcție ecleziastică a fost prevăzută cu două clopote. Clopotul cel mare a fost adus de la Budapesta, fiind realizat în 1883 de către meșterul Walser Ferencz. El poartă o imagine a lui Isus răstignit și numele celor care au contribuit la realizarea sa (Vasilie Cotoșiu, Ioan Ciulean, Macuș Pinteș, Ioan Riza).

Clopotul mai mic a fost turnat anterior, în anul 1851, la Cluj, de către Andrascheffszki Janos și poartă trei reprezentări: Fecioara Maria cu pruncul în brațe; Isus răstignit pe cruce și Învierea lui Isus.

Dintre preoții care au slujit de-a lungul timpului pot fi menționați: Varna Alexa, Catot Vasile și Ilies Ioan (Șematismul Episcopiei Gherla). **Matricola** (registru botezaților, cununaților și morților) **religioasă a fost introdusă în anul 1833.**

În strânsă legătură cu biserica s-a dezvoltat și **învățământul confesional**, acesta fiind mai bine organizat după **1868**, la care mai târziu au fost cuprinși și copiii din Piroșa unde nu exista școală. Astfel, în anul 1886 erau înscriși 130 de elevi, iar la Școala de repetiție 45 elevi, dascăl fiind Petru Maxim, absolvent de preparandie (Șematismul pe 1886).

În anul 1906 erau înscriși 92 copii, iar la școala de repetiție 30, în timp ce în anul 1914, erau înscriși 80 școlari, iar la școala de repetiție 30, învățător fiind Augustin Marinceș.

După 1850 tot mai multe **familii de evrei** s-au stabilit în zonă și au deschis **o școală confesională** în anul 1885 dar care a fost desființată de autoritățile maghiare 3 ani mai târziu (Kadar, op. cit., pag. 45).

Totuși din cauza condițiilor vitrege știința de carte s-a răspândit destul de greu în localitatea Băbeni (sub 20%), realitate ilustrată și de către

recensământul din anii 1900 și 1910. Observăm totodată faptul că majoritatea caselor aveau structura din lemn și învelitoarea din paie.

Recensământul din 1900

Total populație	Români	Maghiari	Evrei	Greco-catolici	Romano-catolici	Reformați	Izraeliți	Știu citi și scrie
1012	945	6	61	945	3	4	60	188

Total case	Pereți – piatră sau Căramidă	Pereți-lemn	Acoperiș șindrilă	-	Acoperiș-paie
229	2	227	41		188

(4,42 locuitori/casă)

Recensământul din 1910

Total	Români	Maghiari	Evrei	Alte	Ortodocși	Greco-catolici	Romano-catolici	Reformați	Izraeliți	Citesc și scriu
1059	950	50	53	6	1	956	9	25	68	210

Total case	Pereți-piatră sau cărămidă	Pereți – lemn	Acoperiș-țigla	Șindrilă	Trestie sau paie
227	4	223	8	36	183

(4,67 locuitori/casă)

Cariera Băbeni-în depărtare se observă satul Cliț și peretele stîncos al Rezervației naturale “Stanii Clițului” care se întinde pe 16 ha. În partea stîngă se vede Dîmbul Rotund.

În cadrul **reforme agrare din anul 1921**, s-a împărțit pământ țăranilor, însă acesta a fost foarte puțin, doar 50 ha. la un total de 224 familii, revenind suprafețe de 0,15-0,30 ha/familie.

La conducerea primăriei comunei se afla **în perioada anilor 1930** ca primar, Maxim Ioan, ajutor de primar Raț Nicolae. Consiliul local era format din Costin Gheorghe, Fărcaș Gheorghe, Vlad Nicolae, Jugrestian Gheorghe, Mureșan Gheorghe lui Dumitru, Mureșan Gheorghe, Oancea Vasile, Raț Vasile, Oltean Ioan și Mălincaș Augustin.

Sub conducerea acestor autorități **s-au realizat în comună o serie de lucrări edilitare**: șanțurile pe lângă drumul național Băbeni-Ciocmani au fost curățate, străzile comunale au fost pietruite, au fost reparate 8 poduri comunale, iar două construite din nou; valoarea acestor lucrări se ridică la suma de 100.000 lei.

În anul **1934** comuna a avut de luptat cu un **incendiu** în urma căruia au ars 7 edificii.

În anul următor (1935) au început **lucrările de edificare a școlii primare de stat** compusă din 3 săli de învățământ, 1 birou, coridor și dependințele necesare. Locuitorii comunei au contribuit la edificarea școlii, contribuția lor în lucru ridicându-se la suma de 100.000 lei.

Alte realizări se referă la renovarea biroului și casei notariale și la repararea podului plutitor de peste Someș.

Tot în anul **1935** s-a deschis **primul târg săptămânal** și de țară și s-a amenajat terenul aferent acestuia.

În anul **1936** s-au continuat lucrările de **edificare a școlii**, comunitatea sătească cedând exploatarea parchetului scadent din pădurea comunală pentru continuarea lucrărilor la acest edificiu.

Și anul **1936** a fost un an greu pentru locuitorii din comuna Băbeni, cerealele fiind distruse de **căderile abundente de grindină** (Prefectura jud. Sălaj, Cartea de aur).

În 24 oct. anul **1944**, **trupele eliberatoare române** au găsit **distruse** complet de către hitleriștii germani aflați în retragere, **liniile de cale ferată** de pe raza comunei, podețele de sub aceasta, cât și **podul de cale ferată** de peste Someș, de la Ciocmani.

Populația comunei, la 1 iulie 1970 era de 3.868 locuitori, repartizată astfel: Băbeni – 33,8%; Ciocmani – 27,8%; Cliț - 9,7%; Piroșa – 8,2%; Poienița – 20,5%.

S-a dezvoltat și o activitate industrială care s-a desfășurat într-o balastieră aparținând de J.J.L. Sălăjana Jibou, o balastieră aparținând

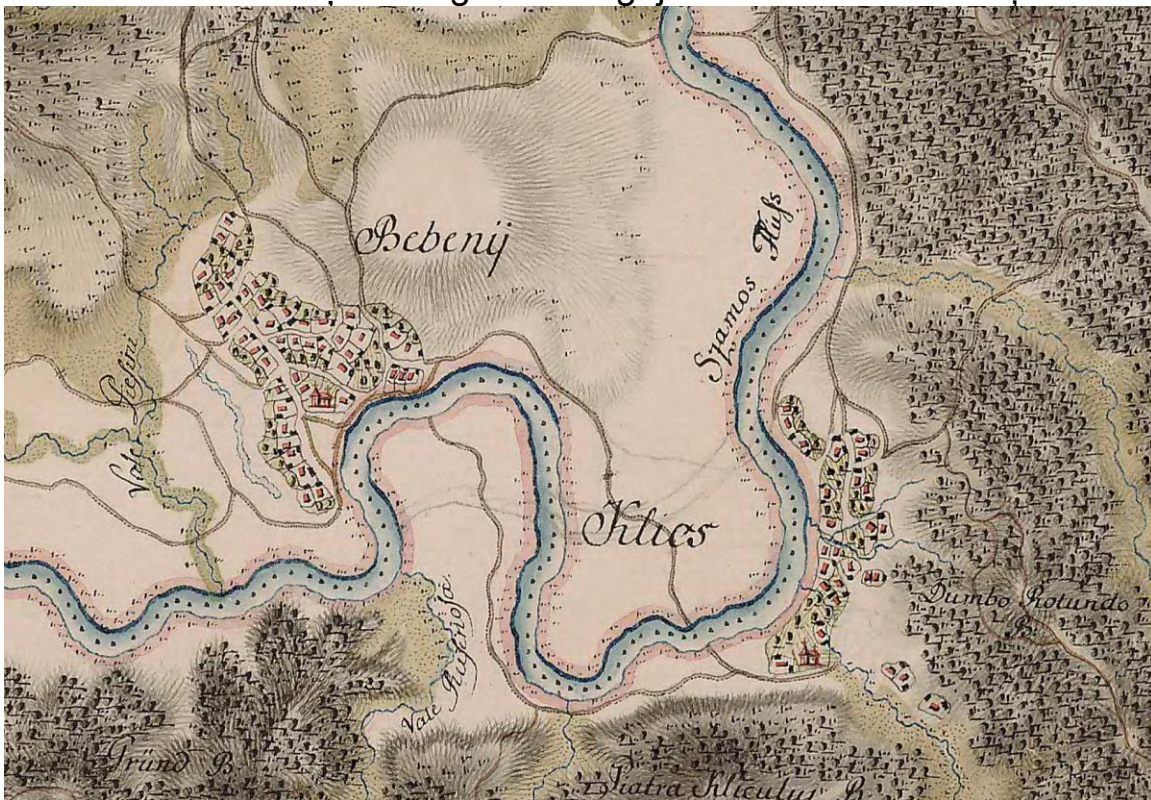
Întreprinderii de utilaje de construcții transport auto Cluj, o moară de apă, două cazane de fierțuică și o brutărie.

Serviciile prestate către populație s-au realizat de către un atelier de croitorie, un atelier de cizmărie și un atelier de tâmplărie.

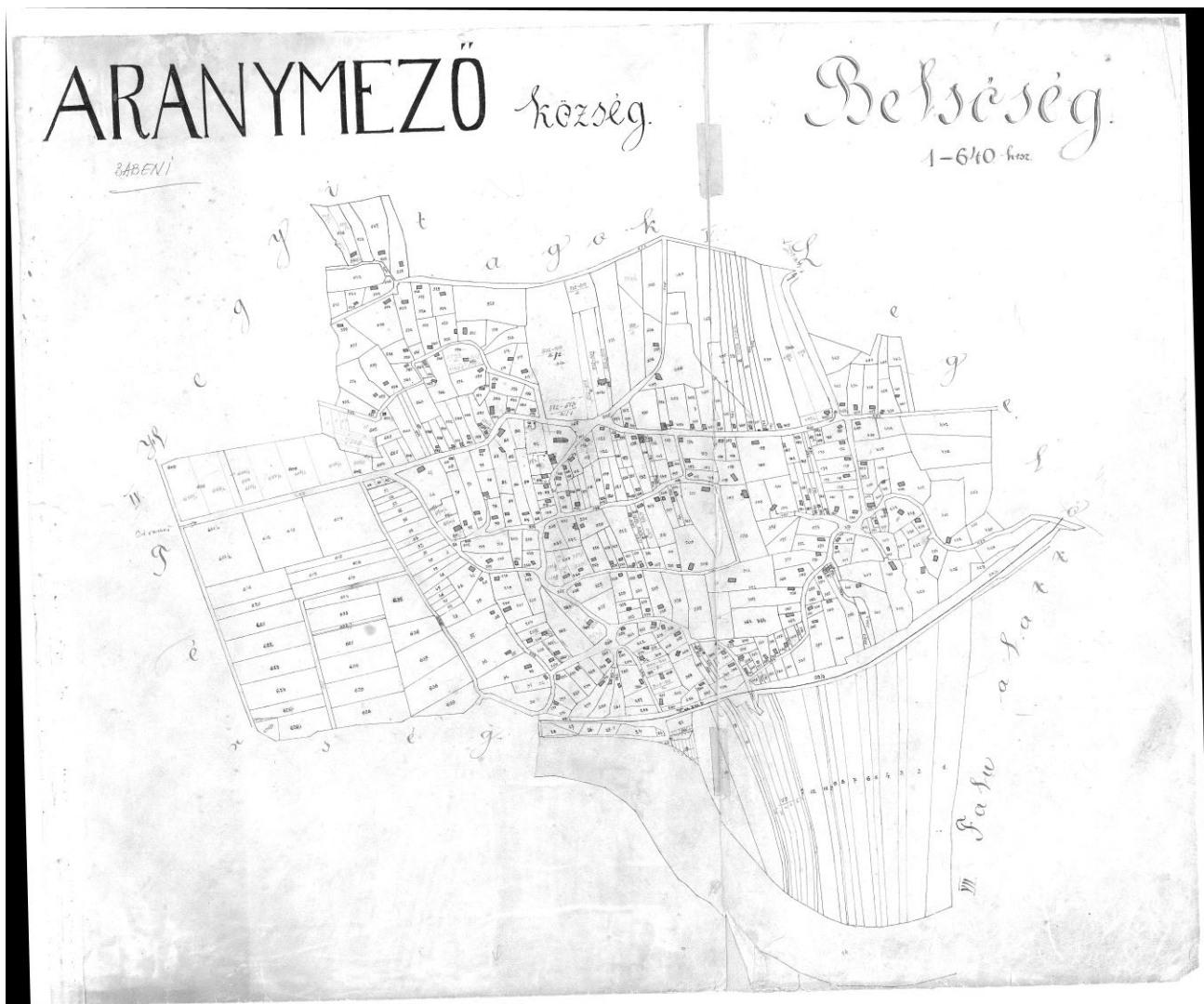
Pentru ocrotirea sănătății populației s-a înființat o circumscripție medico-sanitară deservită de 2 medici și 7 cadre cu pregătire sanitară medie. Cel mai apropiat spital se afla la Jibou, la o distanță de 20 km.

Evoluția urbanistică și edificii

Localitatea Băbeni (Bebeny), în sec XVIII, se afla pe locul actual și constituia o comunitate compactă cu o populație mai puțin numeroasă decât cea a satului vecin Ciocmani, situație inversată actualmente. 45 de gospodării figurate după uzanțele vremii alături de nelipsitele anexe agricole, se întindeau de-a lungul ulițelor adunate la nord de cotul Someșului (Szamos), pentru care topografii de la curtea imperială au folosit termenul de "Hufs"; la origini, în germană echivalentul cuvântului în traducere este cel de "copită". Biserica era situată tot pe actualul amplasament. La vestul satului, cursul de apă "Vale Pielini" (deducem că ar fi vorba de o vale numită Pelini=amară), producea fenomene de inlăștinire figurate cu grijă de către autorii hărților.

Satele Băbeni și Clit prezente de o parte și de alta a râului Someș în reprezentările iosefine realizate între anii 1769-1773

Reprezentare cadastrală din perioada anterioară anilor 1900 a satului Băbeni.

Din păcate doar satul Ciocmani mai păstrează încă o astfel de hartă, restul fiind distruse o dată cu inundarea multor documente din arhivele zonei de pe Someș. Sunt figurate cu rigurozitate atât străzile cât și casele parcelelor de la nr.1 la 640, parcele care sunt foarte apropiate ca dimensiuni cu cele actuale. Localitatea, care purta în documentele vremii denumirea de "Aranymezo,, era deja bine dezvoltată, fiind în linii mari conturată pe limite apropiate cu cele de astăzi, cu străzile dispuse aproape identic și cu figurarea principalelor imobile existente la acea vreme. Regăsim biserica ortodoxă pe actualul amplasament și terenurile libere de vis-a-vis pe care aveau ulterior să se ridice principalele dotări ale reședinței de comună. Lipsesc, cum este și firesc construcțiile din perioada CAP-ului (grajdurile și atelierile Agromec) și casele dezvoltate ulterior

în apropierea acestora. În partea de sud-est a satului figurează parțial linia de cale ferată, dar clădirile CFR-ului, (sediul vechi), lipsesc din reprezentare, motiv pentru care deducem că harta a fost întocmită înainte de inaugurarea liniei CF Dej-Jibou-Zalău de la 1890.

Țesutul urban al satului Băbeni, a fost și este, unul omogen, fiind eminent rezidențial cu excepția zonei centrale, care conține funcțiuni de interes public, multe secole la rând. Sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX a adăugat construcții cu funcțiuni specifice transportului pe calea ferată, iar anii postcolectivizare au conturat în partea de vest a satului, două zone distincte cu specific agro-industrial, zona fostului CAP și respectiv cea a fostului SMA, componente ce se evidențiază prin clădiri specifice, cu masă și volume mai mari.

Redăm mai jos imagini din zona centrală a satului Băbeni, caracterizată prin clădiri reprezentative, cu funcțiuni majoritar publice de natură social-culturală.

Primăria Băbeni

Căminul cultural Băbeni (construit la 1957)

Poliția

Spațiu comercial central, timplăria albă din plastic și copertinele cu azbociment realizate ulterior sunt total inadecvate.

Biserica Greco-catolică, funcționează într-un imobil care se cere a fi protejat (dreapta - vedere laterală); este alături de sediul PTTR situat la parter de bloc.

**Școala gimnazială din Băbeni (1972).
în 1935-38 și extinsă în 1964.**

Grădinița, în edificiul școlii primare edificată

Biserica ortodoxă din satul Băbeni a fost construită în anul 1873 și poartă hramul Sfântul Mihail. Timplăria albă termopan din plastic este o intervenție neinspirată pentru acest gen de edificiu.

Zestrea edilitară a satului Băbeni a fost îmbogățită în anul **1957** cu edificiul **căminului cultural**, în anul **1965** cu cea a **dispensarului medical** care avea la inaugurare, săli de tratamente, cabinet dentar și casă de nașteri, iar în anul **1972** cu o **școală nouă** prevăzută cu 9 săli de clasă, birouri, laboratoare, etc.

În anul 1971, avea să se deschidă aici un muzeu școlar de istorie, etnografie și folclor, prin grija unor cadre didactice inimoase, care din păcate nu mai există astăzi. Oficiul PTTR deschis în casa unui cetățean al comunei în august 1969, a beneficiat de prima centrală telefonică în august 1972, când se mîndrea cu 9 abonați.

Anii 1950 consemnau prezența a 5 prăvălioare și un bufet pe raza comunei; în anul 1972, documentele menționează existența a 10 unități comerciale (cu 13 gestionari).

Intervențiile de modernizare a casei din imagine, au folosit materiale și culori inadecvate. Lambrul de plastic și roz-bombon-ul zugrăvelilor au imprimat zonei centrale a satului Băbeni un aer impropriu. Din păcate acest fals”model” se regăsește și mai des pe teritoriul satului Cliț, uneori în variante și mai nefericite.

Zona fostului C.A.P. s-a conturat în jurul anilor 1970.

Alături de spațiul necesar celor 300 de oi și câțiva viței, în partea din față, vechiul grajd din Băbeni (construit în perioada 1971-72), are amenajată pentru familia noului proprietar, o locuință de serviciu. În poza din dreapta, magazia fostului CAP (1971-1972) este actualmente proprietatea primăriei.

Înființarea C.A.P.-ului, la 16 februarie 1961 a fost urmată de încheierea cooperativizării în iarna anului 1962. În perioada 1971-1972, prin intermediul CAP-ului s-au construit pe teritoriul comunei, 8 grajduri a 100 de capete, 2 saivane, 2 remize și 2 magazine. Din punct de vedere economic, în anul 1971 la Băbeni se aflau în funcțiune: o moară cu ciocănele, o tocătoare, batoză pt. porumb și selector universal cît și un circular pentru activități de tîmplărie.

1 octombrie **1890** avea să inaugureze **linia de cale ferată Dej-Jibou-Zalău** contribuind substanțial la capitolul accesibilitate în comuna Băbeni.

Clădirea gării de călători din Băbeni, dată în funcțiune în anul 1937, o arhitectură interbelică reușită care se regăsește și la restul imobilelor aparținînd căilor ferate, înscrisă cu succes în tendințele curentului raționalist și funcționalist al vremii. Extinderea din spate (foto dreapta) aparține clădirii centralei electro-dinamice, realizată după 1970.

Imobilele locuințelor cu nr. 23 și respectiv nr. 25 au aparținut aceluiași proprietar (CFR), ambele fiind date în funcțiune în perioada 1937-1943.

Clădirea fostei gări de călători din Băbeni, anul construcției, pare să aparțină perioadei punerii în funcțiune a liniei C.F. Dej-Jibou-Zalău (1 octombrie 1890).

Consemnările vremii menționează **deschiderea carierei de calcar** (lucrau aici 480 muncitori în anii 1970) **pe Valea lui Ursan și deschiderea a două balastiere de nisip și pietriș în perioada anilor 1962-1972**. Nu putem să nu facem aici observația care se impune, legat de **posibila distrugere prin ignoranță, cu această ocazie, a prețioaselor picturi rupestre cu reprezentări ale faunei europene paleocreștine existentă în această zonă**.

Satul Băbeni, dezvoltat în timp cu o dispunere areolară, are o structură compactă și un parcelar care nu este diferit de specificul general al majorității satelor sălăjene. Parcelarul cunoaște fronturi medii de 15-25 de metri și adâncimi care variază în funcție de natura terenului, între 50-130 m.

Gospodăria de la nr.101 deține un reușit exemplu de anexă gospodărească realizată în maniera specifică locului, una care relevă în toate cazurile o relație apropiată, caldă, față de muncile agricole și animalele de pe lângă gospodărie. Ies în evidență decorațiile în lemn ale porților de șură, brîurile și ancadramentele din cărămidă aparentă ale golurilor.

La nr.103, gospodarii au renovat construcțiile folosind o culoare cam stridentă; vis-a-vis la locuința cu nr. 108, au fost folosite combinații cromatice mai bune.

Casă și anexe gospodărești foarte vechi la locuința cu nr.247- satul Băbeni

Vis-a-vis la nr. 178, o altă clădire din zidărie de cărămidă de această dată, farmecă prin decența proporțiilor și a detaliilor

O casă ridicată în anul 1933, constituie un frumos cap de perspectivă, pe o uliță lateralnică la nr.341, trădînd o poziție socială de frunte în acele vremuri, a vechiului proprietar. Moștenitorii au renovat-o cu drag, cum s-au priceput, fără a face greșeli capitale, iremediabile.

CIOCMANI

Scurt istoric al localității

Satul Ciocmani-vedere de ansamblu de pe DN 1H, la dreapta, satul Ciocmani văzut de pe drumul județean aflat pe malul stîng al râului Someș. Dominanta urbanistică a localității este biserica ortodoxă, care în timp a căpătat un amplasament mai înalt decît cel anterior.

Localitatea Ciocmani, componentă a comunei Băbeni, este așezată pe malul drept al Someșului și se învecinează cu satul Poienița la nord, la răsărit cu localitatea Băbeni, la sud, cu Solona, iar la apus cu satul Surduc. Râul Someș trece pe lângă comună, avînd cursul dinspre est spre vest. Regiunea este deluroasă în partea de nord și de șes în partea de sud pînă la râul Someș.

Prima mențiune documentară a localității datează din anul **1461**, în legătură cu luarea în zălogire de către Kusalyi Laszlo a părții lui Dragfi Miklos. De-a lungul timpului, în documentele de epocă localitatea apare sub diverse denumiri: 1461 Chokmar, 1475 Cokman, 1566 Csokman, 1567 Csokmang, 1609 Cziokmang, 1631 Czokman. Făcând parte, împreună cu alte 47 de sate românești din ținutul Chioar, a avut aceeași evoluție și istorie cu acestea. Satul a aparținut familiei Dragffy până în anul 1555, când a revenit familiei Kusalyi Jaksi. Moșia a fost donată, pe rând, de către regina Izabella și regele Ioan al II-lea susținătorilor lor (Kadar, op. cit. f. 465).

În anul 1609 Gabriel Bathory donează pentru slujbă cinstită proprietatea Ciocmani lui Kallai Grigore, fiind în proprietatea acestei familii până prin anul 1631.

Principele Gheorghe Rakoczi I și-a însușit domeniul Chioar, ca bun particular, făcând donații și înnobilând mulți țărani liberi pentru a-și întări baza socială a domniei.

Domeniul Ciocmani este donat la 1631 lui Kanuthi Miklos. Deoarece soția acestuia nu a avut grijă de proprietate în jurul anului 1646 se constată că o serie de clădiri sunt în ruină, proprietatea este neproductivă, iar o mare parte dintre iobagi din cauza impunerii excesive și a dijmelor mari, au fugit. De aceea, proprietatea va fi adjudecată ulterior de către Monaky Mihaly din Oradea.

Documentele vremii menționează și prezența unor nobili locali, la 1632 – familia Reinit, având o sesie, iar la 1651 mențiunile pomenesc despre familia Rainit (probabil aceeași familie cu cea consemnată la 1631).

În secolele XVII și XVIII satul va fi stăpânit de către familiile Fekete, Madarasz, Bucsi, Keresztely, Katona etc.

La 1786 proprietarii sunt: Katona Zsigmond care are 11 iobagi și 2 jeleri, Szilagyi Ferencz cu 10 iobagi, 3 jeleri și 3 săraci, Varadi Ferencz cu 17 iobagi, 2 jeleri, 7 săraci, Kerestessy Ana cu 10 iobagi, 1 sărac, Galambos Jozsef cu 7 iobagi, 2 jeleri și 2 săraci, Sebes Ferencz cu 2 iobagi, Krizbai Samuel, Kerestesi Zsuzsana și văduva lui Winkler Antal, fiecare cu câte 1 iobag.

Fiscul, în urma unui proces, a redobândit domeniul Ciocmani de la vechii proprietari și l-a zălogit familiei Teleki.

Conscrierea din anul 1809 înscrie printre proprietari: groful Teleki Mihaly cu 19 sesii, Teleki Domokos cu 25, Barna Gyorgy cu 3, Szilagyi Macovei și Ioan, Rednic Ștefan, Mara Văsălică și Onuț cu câte 2 sesii, iar cu câte o sesie 5 familii Vale, o familie Lazăr, o familie Barna, 7 familii Rednic, 3 familii Mare, 3 familii Pop și 2 familii cu numele Hossu. În secolul al XIX-lea recensămintele arată că localitatea Ciocmani este stăpânită de către familia Teleki. În 1898 documentele îi menționează printre proprietari pe Josika Samuel, Josika Iren și Teleki Gyorgy.

De la începuturi, locuitorii Ciocmaniului au fost și au rămas români, o populație foarte harnică, care și-a aliniat casele ridicate din lemn și acoperite cu șindrilă de-a lungul ulițelor, la fel și dependințele, care sunt edificate la o oarecare distanță de case.

În timpul luptelor pentru stăpânirea Transilvaniei, zona Chioarului, deci și satul Ciocmani au fost devastate rând pe rând de către armatele otomane și austriece. În **1696, turcii** au încercat să recucerească Transilvania și au dezlănțuit ample operații militare provocând **mari dezastre**.

Locuitorii din satul Ciocmani au fost antrenați de către Francisc Rakoczi al II-lea în lupta sa pentru cucerirea Ungariei și Transilvaniei, un detașament al curuților (cum erau denumiți cei din armata sa; stabilindu-și chiar tabăra în localitate).

Așezarea a fost străbătută de trupele lui Bem în timpul revoluției de la 1848-1849, care au dus cu ei și clopotul de la biserică. Este un fapt cunoscut că în timpul acestei revoluții, din multe localități au fost ridicate clopotele bisericilor, spre a fi topite și transformate în muniție.

Evoluția demografică a localității a cunoscut evoluții și regrese datorită evenimentelor din zonă. Dacă în **anul 1566 au fost recenzați, 22 locuitori** în **1603** existau **doar 3 iobagi**, deoarece **în anul anterior localitatea a fost distrusă**, înregistrându-se **29 case pustii**.

În anul **1700** sunt conșcriși **23 de suflete**, la **1720-150 de persoane**, la **1792-137 iobagi**, 53 jeleri și 7 nobili care locuiesc în **74 de case**. Un spor al populației se produce la începutul secolului al XIX, reliefat de **Recensământul din anul 1850**.

Total populație	Români	Țigani	Evrei	Greco-catolici	Izraeliți
891	865	5	21	870	21

Locuitorii satului se ocupau din vechime de cultura cerealelor și creșterea animalelor cât și cu pomicultura, dar documentele consemnează faptul că apele Someșului se revărsau adesea și distrugeau culturile.

Din anul 1815 a început exploatarea pietrei și producerea varului folosit în construcții.

Având o așezare favorabilă s-a reușit să se primească dreptul de a avea **2 târguri anuale**, începând **cu anul 1815** (demersurile începând încă din 1763). Aceste târguri s-au stabilit pentru 8 ianuarie și miercuria de după Sfântul Dumitru, dar târgurile locale erau foarte des "cercetate". Accesul a devenit mai ușor după **construirea și darea în folosință la 1 octombrie 1890 a liniei ferate Dej-Jibou-Zalău**.

Un spor al populației se produce la începutul secolului al XIX, reliefat de **Recensământul din anul 1850**.

Total populație	Români	Țigani	Evrei	Greco-catolici	Izraeliți
891	865	5	21	870	21

Locuitorii satului se ocupau din vechime de cultura cerealelor și creșterea animalelor cât și cu pomicultura, dar documentele consemnează faptul că apele Someșului se revărsau adesea și distrugeau culturile.

Din anul 1815 a început exploatarea pietrei și producerea varului folosit în construcții.

Având o așezare favorabilă s-a reușit să se primească dreptul de a avea 2 târguri anuale, începând cu anul 1815 (demersurile începând încă din 1763). Aceste târguri s-au stabilit pentru 8 ianuarie și miercuria de după Sfântul Dumitru, dar târgurile locale erau foarte des cercetate. Accesul a devenit mai ușor după **construirea și darea în folosință la 1 octombrie 1890 a liniei ferate Dej-Jibou-Zalău.**

Împreună cu satul vecin Băbeni, cei din Ciocmani au înființat în **1890** o echipă de **pompieri locali**.

Toate aceste transformări cât și schimbul mai intens cu alte zone, au contribuit la creșterea sporului demografic și îmbunătățirea nivelului de trai al locuitorilor.

Această situație este reflectată de **Recensământul din 1900**.

Total populație	Români	Maghiari	Evrei	Greco – catolici	Romano – catolici	Reformați	Izraeliți
896	853	22	21	852	3	16	25

Total case	Pereți- piatră	Pereți-lemn	Acoperișul-șindrilă	Acoperiș-paie
197	2	195	39	156

(4,55 locuitori/casă)

După cum se observă, locuitorii, în majoritate români, au adoptat **Greco-catolicismul** începând încă din **1790**. Aveau **biserică de lemn** încă din anul **1700**, dar aceasta nu se mai păstrează. Despre cea existentă, din piatră, nu se găsesc date privind anul construcției, doar cele referitoare la renovarea ei și respectiv sfințirea acesteia în anul 1869, cu hramul Sfânta Paraschiva. Parohia și-a introdus **registrele** de botezuri, căsătorii, decese, începând încă din anul **1826**.

Preoții care au slujit aici au fost: Kesely (care și-a luat ulterior numele de Dragomir 1862), Ioan și Ioan Ilieș. Făceau parte din Eparhia Gherlei, districtul Ciocmani.

Deoarece vechiul clopot a fost dus de către armatele generalului Bem, în anul 1848, comunitatea și-a achiziționat un alt clopot în anul 1852.

Pe lângă biserică s-a dezvoltat și **învățământul confesional**. În anul 1886 erau înscriși 75 școlari, în 1906-92, iar în 1914-80. Se pare că în localitatea Ciocmani instruirea se făcea în mod serios, deoarece **Recensământul din 1930 arată că 60,8% din populație știa să scrie și să citească** (este procentul cel mai ridicat în comună).

Documentele de epocă înregistrează o serie de denumiri începând încă cu anul 1749. La Coastă, Zăvoi, Laz, Dâmbu Luchii, Balta Coslii sau mai târziu: Babița Ogorin, Trovas, Mănăstire, Sărătura, Brebi, Groapa Lupsenii, La Goron, La Făget, Vad, Cordu Blaghii, Bobița.

În locul numit Pe Verastina există o apă puțin amăruie folosită în scopuri terapeutice (Kadar, op. cit., pag. 469).

Din punct de vedere administrativ, localitatea Ciocmani a avut destinul districtului Chioar, fiind **inclusă la 1876 în Comitatul Solnoc-Dăbâca**.

Abia în urma împărțirii teritorial-administrative **din anul 1925 a fost arondată județului Sălaj, făcând parte din Plasa Jibou, circumscripția notarială Băbeni**.

În **anii 30** a început o **campanie edilitară** în comună (în acea perioadă toate satele erau în categoria comunelor rurale), ce s-a concretizat prin îndreptarea străzilor și trasarea de trotuare, refacerea drumurilor și a podurilor.

Potrivit Monografiei sanitare a comunei Ciocmani din anul **1938**, în localitate existau **1180 locuitori**, dintre care 1172 români, 2 unguri și 6 evrei. Clasificarea populației după religie se prezenta astfel: 1171 greco-catolici, 2 reformați și 6 izraeliți.

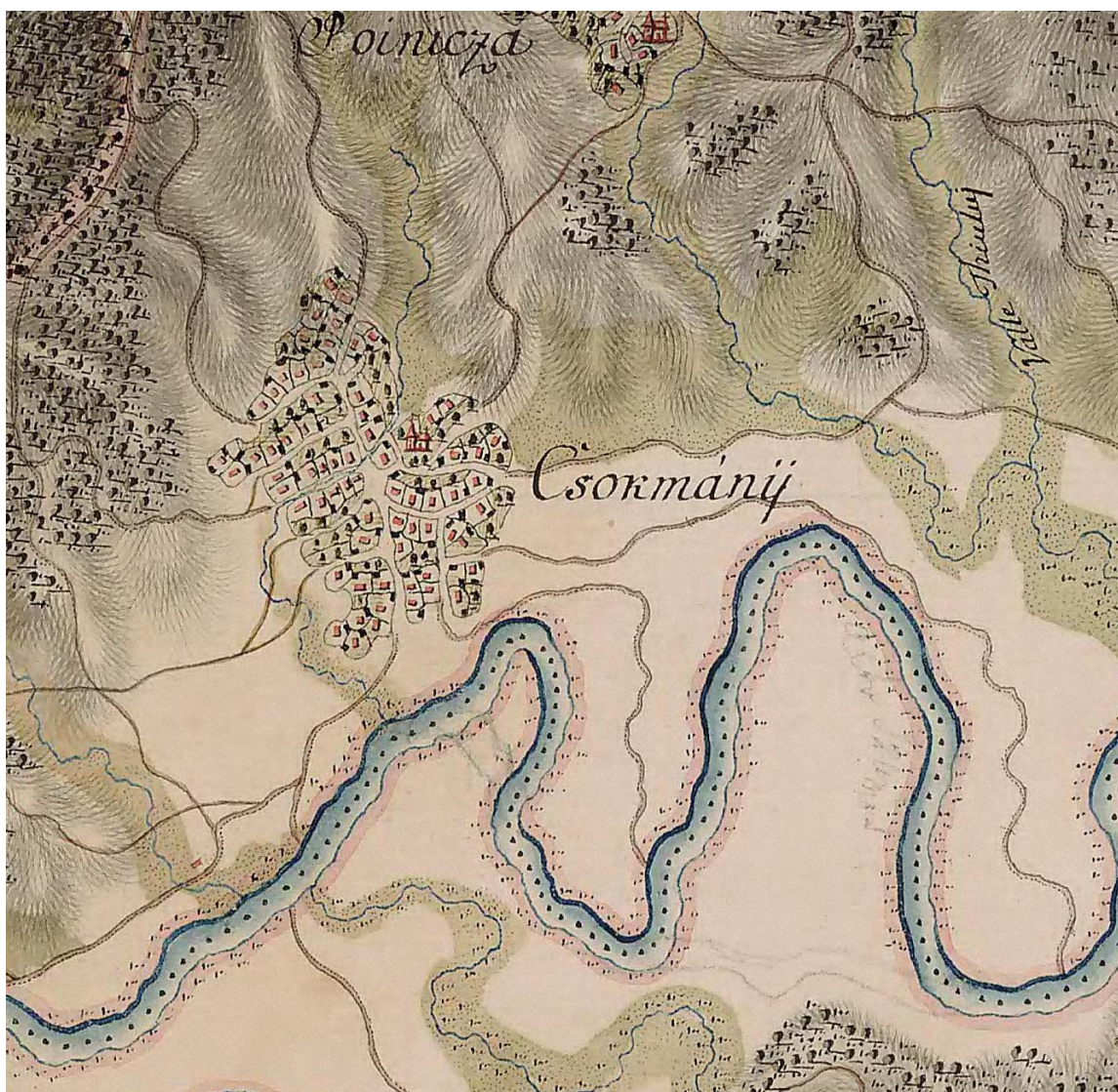
Privind starea economică, populația era formată din mici proprietari, iar ocupația de bază era agricultura.

Deși locuințe aveau toți, puține case erau construite din cărămidă sau piatră, abia 13, pe când cele din lemn reprezentau un număr majoritar de 227. Majoritatea caselor erau formate din 2 încăperi-198. Acoperișul era învelit cu șindrilă-130; tablă-3; țiglă-50; paie, stuf-57.

Aprovizionarea cu apă se făcea din cele **170 de fântâni proprii** ale caselor. Localitatea avea o moașă diplomată, iar medicul se deplasa de la circumscripția Surduc.

Printre cei care au contribuit la ridicarea comunei îi putem aminti pe Nicoruț Ioan – primar și Iacob Ioan – ajutor de primar.

Evoluția urbanistică și edificii

Satul Ciocmani-reprezentare iosefină

În sec. XVIII, satul a cărui denumire în transcriere fonetică figurează în documentele vremii ca "Csokmany" este situat pe actualul amplasament, nu prea împădurit în jur, la nord de Someș și la vest de un curs mic de apă numit pe atunci Valea Teiului bănuim noi (Valea Thiului). Cele 69 de case, (Băbeniul, mai mic pe atunci, avea doar 45 de case) aveau și o biserică amplasată în acea perioadă, amonte de actualul magazin sătesc. O construcție izolată la răscruce de drumuri ne duce cu gândul la prezența unui han ce deservea călătorii importantului drum al sării, actualul DN 1H. Mica comunitate, dezvoltată într-o structură destul de compactă, avea să cunoască în timp pînă în jurul anilor

1900, o evoluție urbanistică areolară, ca mai apoi axul E-V, paralel cu lunca Someșului să favorizeze apariția unor dezvoltări tentaculare de-a lungul drumului.

Satul Ciocmani, în perioada dinainte de anul 1900

Localitatea Ciocmani, denumită "Csokmány" în perioada dinainte de anul 1900, datorită poziției favorabile, adiacentă actualului drum național 1H, întins de-a lungul Someșului, important culoar de acces din cele mai vechi timpuri, s-a dezvoltat într-un mod asemănător localității Băbeni. Reprezentarea cadastrală care beneficiază se pare de litere scrise cu un precursor al șabloanelor, ne redă în aceeași manieră cu Băbeniul, parcelele de la numerele 1 la 600, însoțite de figurări ale caselor și drumurilor dispuse după modelul actual, într-o rețea stradală clară și încheată.

Regăsim pe același amplasament cu cel actual, biserica ortodoxă și vechiul cimitir al satului. Școala veche, nu era încă ridicată iar terenurile care actualmente sunt amplasamente centrale ale dotărilor social culturale, erau încă libere, probabil făceau parte din proprietățile unor persoane mai înstărite care aveau loturi mai generoase la acea vreme.

Zona centrală Ciocmani

Atmosfera rurală, aerisită a zonei centrale, nu a fost modificată în ultimele decenii. Lucrările de modernizare viitoare vor trebui să păstreze gradul mic de ocupare pentru terenul care constituie o piațetă ideală pentru viața socială a localității. Prin grija primăriei aici va fi amenajat un parc iar pentru animale se vor găsi alte soluții de adăpare.

Parcelarul satului Ciocmani, nu diferă prea mult de cel al Băbeniului și respectiv al restului localităților. La fronturile de 12-20 m. care uneori atinge și 30 m., se remarcă și adâncimi medii de 50-100 m., uneori chiar pînă la 200 m. acolo unde configurația terenului o permite.

Căminul cultural din Ciocmani

Noua școală generală

Biserica ortodoxă din Ciocmani, (renovată în anul 1869)

Interior – biserica ortodoxă

Vedere laterală

Școala veche din anul 1868, este unul dintre cele mai vechi lăcașe de acest tip care se mai păstrează, se află în centrul satului.

La gospodăria cu nr.124, casei monovolum, i se adaugă anexele tradiționale formate din bucătărie de vară, șură cu porțile frumos lucrate după obiceiul locului, grajdul și cotețele pentru porci. Din motive economice, din păcate foarte fregvent, învelitorile tradiționale au fost înlocuite cu nesănătoasele și inesteticele plăci din azbociment.

Anexele gospodărești ale locuinței cu nr.136, vechiul coteț pentru porci a scăpat "avîntului cam colorat" de renovare. Se remarcă grija pentru fîntîna acoperită care astîmpără setea truditilor pămîntului, o dată cu credința curată, declarată, în Divinitate,

Porți tradiționale la șura gospodăriei 162 și elemente decorative inedite, de poveste, lângă fântină.

Fântină acoperită și decorată după modele mai vechi ale locului și anexele specifice, la casa de la nr.171.

Imaginea spre stradă este evident alterată de placajul de plastic aplicat pe gard.

Spatele anexei situat spre grădina de legume este tratat similar fațadei principale

Casă veche (nr. 192) cu prispă și foisor, un deosebit de frumos exemplu de arhitectură populară locală bine păstrată. Casa de sec. XIX a aparținut unei familii înstărite.

Prima casă de cărămidă din satul Ciocmani (nr.203) a fost ridicată, potrivit declarațiilor proprietarilor, în anul 1939

Fântina din curte decorată cu lemn traforat și acoperită cu țiglă, este de asemenea un exemplu reușit pentru acest tip de construcție.

CLIȚ

Scurt istoric al localității

Localitatea Cliț este situată la o distanță de 5 km de centrul de comună. Se află așezată la poalele unor dealuri stâncoase (Kicera, Pietria, Piatra), hotarul său fiind spălat de apele râului Someș. Deducem din documente, faptul că vatra satului s-ar fi mutat la 3 km de o altă așezare avută inițial. (Kadár, Szolnoc-Doboca Vármegye monographiái, vol. IV f. 377).

Prima mențiune documentară datează din anul 1336. Se vorbește despre două așezări Cliț, (fenomen frecvent întâlnit în părțile noastre), care aparțineau de localitatea Gârbou (cetatea Almașului, Cojocna, actualmente Cluj).

În documentele emise de-a lungul timpului cu privire la localitate, apar denumirile: 1554 - Kylyck; 1560 – Kelicz și Klycs; 1591 – Klick; 1607 – Cylicz; 1618 – Klicz; 1630 – Kilincz.

În anul 1378 așezarea era stăpânită de familia Bebek, iar în 1470 de familia Dengelegi Pongracz.

Posesiunile din Cliț au făcut obiectul unor confiscări și donații de către regele Ioan al II-lea în 1560 și 1564, și de către împăratul Austriei Maximilian în 1572.

În anul 1591 Voievodul Sigismund Băthory îi întărește în stăpânirile lor din Cliț, pe Kendy István și Gábor, dar le anulează acest act în 1595 (pe motiv de necredință) și dăruiește părțile lor, lui Borskay István.

Mihai Viteazul, însă, în anul 1600 va anula această donație și va atribui posesiunea lui Csaki Istvan, care în 1618 va și trimite un pușcaș terestru, la luptele pentru stăpânirea zonei Chioar.

Potrivit uzuanței timpului, localitatea Cliț, ca și posesiune a trecut de la un stăpân la altul fiind donat, dăruit sau zălogit în funcție de interesele voievodului Transilvaniei sau ale împăratului Austriei. Astfel localitatea a ajuns în stăpânirea familiilor Haller, Borsai, Csaky, Banffy, Bornemisza și alții (Kadar, op. cit., vol III, f. 378-379).

În anul 1644 proprietățile din Cliț au fost ocupate de către fisc, iar în **1696, localitatea a fost ocupată de către turci.**

În anul 1778 sunt conșcriși ca și proprietari grofii Lazar Ferencz și Adam, Henter Klara, Lazar Antal și Roza Josika.

Conșcripția din anul **1866** atestă că în localitate existau **47 de fumuri**. La sfârșitul secolului al XIX-lea localitatea era stăpânită de către familiile Josika, Gh. Zazar și Ilyes Viktor.

Satul a fost locuit din vechime de către români care se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor. Aceștia, potrivit uzanțelor vremii, își construiau casele din lemn, cu acoperiș învelit cu paie. Locuitorii trăiau din vânzarea produselor agricole la târgurile ținute la Zalău și Jibou. Trebuie menționat faptul că o mare parte a teritoriului așezării nu este productiv.

Datorită structurii stâncoase a dealurilor, în vecinătate s-au format mai multe peșteri: Peștera Ungurului, Peștera Varăului. Se pare potrivit documentelor, că în anul 1601 s-ar fi ascuns în aceste peșteri Csaki Istvan după pierderea bătăliei de la Guruslău, în fața lui Mihai Viteazul și generalul Basta. De asemenea, după lupta de la Jibou din timpul revoluției de la 1848 s-ar fi ascuns aici Berzenczeny Laszlo din Jibou. Datorită faptului că nu se dețin date exacte despre locația acestora, se impune efectuarea unor cercetări de către specialiștii din domeniul speologiei, pădurilor și nu numai.

Alte părți de hotar sunt numite: Lunceni, Valea Corbului, Valea Varăului, Piatra etc. (Kadar, op. cit.).

Situația locuitorilor și a caselor potrivit **recensământului din anul 1850** se prezenta astfel:

Total locuitori	Români	Maghiari	Greco-catolici	Romano-catolici	Reformati
242	237	5	237	4	1

După cum se poate observa, populația era de confesiune greco-catolică, cu **biserică zidită în piatră, din anul 1830** (se pare că de către Cseri Miklos). Ea a fost sfințită în anii 1840 și 1870 și a primit Hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. O inscripție interioară existentă și azi, pomenește realizarea de lucrări de construcție ale bisericii din piatră (zidurile sunt de 1 m. grosime) în anul 1867, "ctitori" menționați fiind Popa Simion, Croitoru Damian Ioan, Andreica Ilieșiu Simion și Petru Fozocașiu din Băbeni. Peste șita învelitorii, în anii 1970 s-a montat tablă.

Documentele amintesc de existența unui **clopot din anul 1792 cu inscripții chirilice** (probabil de la o biserică mai veche, a fost folosit la o biserică nou construită), care din păcate astăzi nu mai este aici. Clopotul actual a fost returnat în anul 1969, la București la Institutul Biblic, deoarece era fisurat.

Iconostasul bisericii păstrează 4 icoane originale pictate pe lemn, vechi de la 1867, cu reprezentări ale Mîntuitorului, a Fecioarei Maria, a Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Nicolae.

Biserica era și atunci filie a bisericii mamă din Lozna. Nu a avut școală confesională, elevii frecventând școala din Băbeni (Șematismul Diocezei greco-

catolice din Gherla). În anul 1900 documentele menționează ca și docente pe Alexandru Irimuș, având 21 de școlari.

Potrivit **recensământului din anul 1910** localitatea Cliț avea o suprafață de 3.445 jugăre, 51 de case și 221 locuitori repartizați astfel:

Total locuitori	Români	Maghiari	Evrei	Greco-catolici	Romano-catolici	Reformat	Izraeliți
221	215	5	1	215	3	1	2

Total case	Din lemn	Acoperiș șindrilă	Paie
51	51	16	28

4,33 loc/casă

Din punct de vedere administrativ localitatea Cliț a făcut parte din **plasa Gârbou și a aparținut de domeniul Almașului.**

În urma **reorganizării din Imperiul austro-ungar din anul 1876 Clițul a fost arondat Comitatului Solnoc-Dăbâca, iar din 1830 a intrat în componența județului Someș, plasa Ileanda.** Abia odată cu reorganizarea administrativ teritorială din anul **1968 a fost arondat comunei Băbeni, județul Sălaj.**

Rezervația naturală Stanii Clițului

Pe malul stîng al Someșului, pe teritoriul satului Cliț, se ridică "Stanii Clițului", un minunat monument al naturii aflat actualmente în proprietatea primăriei Băbeni (anterior în proprietatea R.A. Romsilva), și care se impune în arealul peisagistic prin stîncile abrupte de gresii, a căror altitudine se ridică pînă la 378 m. ca un perete cu pante de 60-70°, care se ridică pe partea stîngă a Someșului, pe o diferență de nivel de 140-150 m.. Zona a fost declarată arie naturală protejată, deoarece pe stîncile golașe și abrupte și-a găsit adăpost o specie de plantă rară, iarbă neagră, (*Calluna vulgaris*) înfîlinită preponderent în zonele nordice și mediteraneene, doar la altitudini mari. Habitatul obișnuit al plantei în România este la o altitudine de 800-1.200 metri. Gresii cuarțoase dispuse în bancuri avînd cea mai mare deschidere în aceste formațiuni din întreg bazinul Transilvaniei, sunt cunoscute sub numele de „gresii de Cliț“. De altfel, înainte de a intra în localitatea Cliț, pe partea dreaptă a drumului județean care leagă satul dinspre Jibou, se găsește și o carieră de gresie. Suprafața aferentă de 16 hectare a fost declarată Rezervație peisagistică, arie naturală care este protejată. Aceasta este nominalizată în Legea nr. 5/2000, PATN- Secțiunea a III-a-zone protejate, Anexa nr. 1, la poziția nr. 2.688.

Indicatorul rezervației ar trebui refăcut

Evoluția urbanistică și edificii

Reprezentare

iosefină – satul Cliț

Peste Someș, dispus liniar la poalele stîncii "Piatra Klicului,, (actuala rezervație peisagistică "Stanii Clițului"), regăsim satul Cliț. Denumirile românești regăsite, precum "Vale Ruginosa" (Valea Ruginoasă) și "Dumbo Rotundo" (Dîmbul = dealul Rotund), nu fac decît să confirme prezența populației române din zonă.

Clițul avea 21 de gospodării înșiruite și 5 izolate (în 3 trupuri) la S-E de localitatea propriu-zisă. Mica comunitate avea biserică, situată la extremitatea sudică a satului, amplasament diferit de cel actual. Limitele vetrei vechiului Cliț din a doua jumătate a sec. XVIII, în raport cu cel din zilele noastre, se regăsesc

figurate pe planșa U08*- Reprezentări istorico urbanistice. Așa cum am menționat nu se mai păstrează hărțile anilor 1900.

Țesutul urban al satului Cliț, încadrat în tipologia liniară, a rămas tributar constrângerilor geografice. Dezvoltarea acestuia s-a putut face doar pe două direcții, spre nord și respectiv spre sud-vestul satului vechi, de-a lungul Someșului. Eminamente rezidențial multe secole la rând, a cunoscut mici intervenții constructive în anii imediat următori cooperativizării, materializate prin prezența în zona de sud-vest, a două construcții de fermă, care adăposteau animale, clădiri specifice, cu masă și volume mai mari, devenite ulterior în timp, după revoluție, spații propice unor timide inițiative private (brutărie și atelier), din păcate actualmente părăsite.

Parcelarul, îndeșit în mod evident de-a lungul secolelor, dar cu adâncimi constant dictate de factorii naturali menționați, înregistrează fronturi medii de 15-20 m. și adâncimi care variază între 50-100 m. ajungând foarte rar în jurul valorilor de 150 m.

În mod evident, cele mai reprezentative construcții ale satului Cliț sunt actuala biserică ortodoxă, a cărei vechime aparține începutului de sec. XIX, respectiv anul 1830, și școala, care se păstrează din anul 1896.

Biserica din Cliț despre care documentele amintesc zidirea ei cu piatră în anul 1830, deținea un clopot cu inscripții chirilice încă din anul 1792, (deducem că au existat construcții anterioare, posibil pe structură de lemn) preluat de la o biserică mai veche, ce era situată potrivit reprezentărilor iosefine pe un alt amplasment, la capătul sudic al satului.

Vechea școală construită în anul 1896 care altă dată fremăta de viață prin prezența copiilor, este și ea părăsită.

Magazinul "universal" din Cliț

Căminul cultural Cliț

Atelierul din Cliț (fost grajd) este părăsit.

Fosta brutărie este și ea părăsită.

Micile grote în stîncă au căpătat în timp intervenții umane și funcțiuni de locuire, fiind în prezent anexe gospodărești.

Casele din localitate au o volumetrie în general simplă, acoperită cu șarpantă în două sau patru ape și învelitoare din țiglă.

Casa veche (nr.120) de vis-a-vis, acoperită din păcate cu plăci de azbociment își schimbă în prezent parțial tîmplăria

Poienița din apropiere are și un izvor lângă care am avut privilegiul de a vedea pentru o secundă o căprioară

Casă veche la nr.119, expresie vie a sufletului simplu și curat al vechilor proprietari.

Imagine cu aliniament de case în satul Cliț.

Muntele împădurit, un minunat cap de perspectivă, indiferent de sezon.

Anexe gospodărești tipice la gospodăria de la nr. 35. Casa de la același număr, o clădire din tipologia monovolum cu acoperiș în patru ape și învelitoare de țiglă, o prezență decentă în aceleași culori ale toamnei regăsite la margine de pădure.

Casă neterminată, relativ nouă, profilată pe fundalul minunat al pădurii, ridicată "în vremuri prospere", parcă vrea să ilustreze acea etapă.

Casa veche de la nr. 111

Impresionează plăcut naturalețea materialelor și farmecul conferit de tradiționalul albastru al zugrăvelii, combinat cu tonicul roșu aplicat pe lemn.

Anexele aceleiași gospodării

Anexele gospodărești de la nr. 74 se înscriu în modelele adoptate de anii '70: bucătăria de vară spre stradă, urmată de șură și apoi grajdul spre curtea cu păsări și animale aflată în planul doi.

Grotă cu funcțiuni gospodărești care conferă un plus de farmec zonei. Se vor interzice eventualele închideri cu alte materiale sau tîmplării atipice gen termopan.

Casa de la nr.10 situată în imediata vecinătate a bisericii face și ea parte dintr-un lung șir de „AȘA NU” reprezentînd cu predilecție case mansardate atipic și nefuncționale, îmbrăcate la exterior cu placaje de plastic.

Casa cu nr. 44, un alt exemplu nefericit

Exemple negative de tratare a acoperișului; primele cazuri nesancționate au atras și alte cazuri nefericit rezolvate prin închideri cu placaje de plastic.

Autoritățile locale și județene trebuie să ia măsuri în sensul executării de refaceri și reabilitări ale acestor clădiri care au suferit modificări de identitate cât și evitarea apariției altor asemenea intervenții nereușite.

Spre deosebire de "suratele de peste Someș Satul", satul Cliș a rămas o localitate de tip liniar, cu mici abateri de la acest gen de dezvoltare, acolo unde locul strîmt rămas între stîncă și Someș a lăsat un plus de spațiu pitoreștilor ulițe cu fronturi compacte.

PIROȘA

Scurt istoric al localității

Localitatea Piroșa este la o distanță de circa 5 km de centrul de comună. Apare **menționată** în documentele vremii în anul **1603** ca aparținând cetății Chioar și notariatului Băbeni. Având în vedere că în conscripția

comandată de împăratul Maximilian al Austriei pentru zona Chioar, aşezarea nu este menţionată înseamnă că ea **a luat naştere în perioada cuprinsă între 1566 şi 1603.**

Satul Piroşa, văzut de pe drumul judeţean aflat pe malul stîng al râului Someş. Biserica ortodoxă, este dominantă urbanistică a micii localităţi asezată pe tărîm de basm. Între dealuri, stînci şi ape, fiecare uliţă îşi aşterne de sute de ani, povestea. Minunatele capete de perspectivă, în mereu tot alte straie, funcţie de anotimp, bucură sufletele curate ale truditivilor locului.

Satul a făcut obiectul mai multor donaţii realizate de Principele Gabriel Bethlen, în anii 1614, 1615 şi 1624. Posesorii acestei proprietăţi în anul 1699 sunt menţionaţi Katona Ştefan, Mihai şi Pavel (numele de Katona – cătană, ostaş probabil se referă la participarea în armata lui Gheorghe Rakoczi I şi preluarea numelui de la activitatea de ostaş) (Kadar, op. cit., vol. IV, pag. 457)

Potrivit conscripţiei din anul 1786 apar ca şi proprietari Sarmasagi Istvan cu 5 iobagi, 2 jeleri şi 1 sărac, Simion Gyorgy cu 6 iobagi, 2 jeleri şi 3 săraci, Nagy Sandor cu 4 iobagi, 3 jeleri şi 1 locuitor sărac, baronul Dioszegi Ferencz cu 1 iobag, baronul Dioszegi Istvan cu 2 iobagi, 1 jeler şi Keczeli Janos şi Racz Antal, fiecare cu câte 1 iobag.

În anul 1788 fiscul a ocupat partea baronului Dioszegi Samuel, pentru infidelitatea manifestată. La sfârşitul secolului al XIX-lea posesiunea aparţine baronului Josika Samuel.

Documentele vremii atestă faptul că în anul **1720** aşezarea avea un teritoriu arabil pentru care erau necesari pentru a fi arat 6 boi; dispunea de

fânețe, pășuni și păduri suficiente. **Localitatea dispunea și de piatră pentru producerea varului.**

Dacă puțin după înființare așezarea avea 9 iobagi, **10 case locuite și 16 locuințe pustii**, în 1770 au fost înregistrați 7 iobagi și 33 jeleri. Populația era românească, deoarece apare într-un document din anul **1830** faptul că localitatea avea deja **91 de locuitori** uniți cu biserica Romei.

Se pare că în localitate au fost așezați și iobagi din zona Țicău: Todoruț, Pormuc și Brândușan (Kadar, op. cit).

Recensământul realizat în anul **1850** pentru întreaga Transilvanie, arată că la Piroșa existau **34 de case**, iar ponderea populației era următoarea:

Populația toală	Români	Greco-catolici
153	153	153

(4,50 locuitori/casă)

Populația, după cum se vede în totalitate românească, se ocupa cu agricultura și creșterea animalelor. Potrivit aprecierilor din anul 1898, terenul era de o calitate mijlocie, și erau cultivate cereale și porumb; acest teren se întindea pe o suprafață de 818 jugăre.

Potrivit **recensământului din anul 1910** situația locuitorilor și a caselor se prezenta astfel:

Populația totală	Români	Evrei	Greco-catolici	Israeliti
209	206	3	203	3

Numărul total de case	Din lemn	Cu acoperiș de paie
48	48	48

(4,35 locuitori/casă)

Și alte documente ne descriu casele ca fiind construite din lemn, cu acoperiș de paie, unele dintre ele având și o mică prispă.

Locuitorii, în marea lor majoritate români, și-au început edificarea unei biserici de lemn în sec. XVII. (în anul 1841-potrivit Șematismului Ep. Greco-Catolică, Gherla, an 1914), însă documentele greco-catolice arată faptul că a fost sfințită de acest cult abia în anul 1868, primind hramul Sfinților Arhangheli. În anul 1862 funcționa ca o parohie independentă, dar la începutul secolului XX devine filie a bisericii din Poienița.

Având în vedere că parohia nu a putut edifica și întreține o școală, copiii frecventau școala din Băbeni. În anul 1886 erau 17 școlari și 7 școlari la repetiție; în 1906 – 23 școlari, iar în 1914 – 28 școlari.

Abia în perioada interbelică se va încerca ridicarea unei școli, iar în anul 1965 va dispune de o școală primară cu clasele I-IV.

Încă din secolele XVIII-XIX au fost consemnate în documente părțile de hotar: Fântânele, Groapa Prunului, Carpini, Poiana Bujorii, Valea Ascunsă,

Izvoaraș, Iertaș, Pruni, Toptile, Ocol, Gura Uliții, Pâraie, Vlăduț, Hârlagi, În calea Ciulii, Făget, La Dâmbu Acastajelor pe care este o peșteră și o fântână.

Din punct de vedere teritorial-administrativ, Piroșa a cunoscut aceeași evoluție ca și Chioarul, până la desființarea sa, fiind arondată la 1876 Comitatului Solnoc-Dobâca. În perioada interbelică a făcut parte din Ținutul Someș, iar după 1950 din Raionul Dej, Plasa Ileanda, județul Cluj. Abia în 1968 prin reorganizarea administrativă a României, localitatea a fost alipită județului Sălaj reînființat.

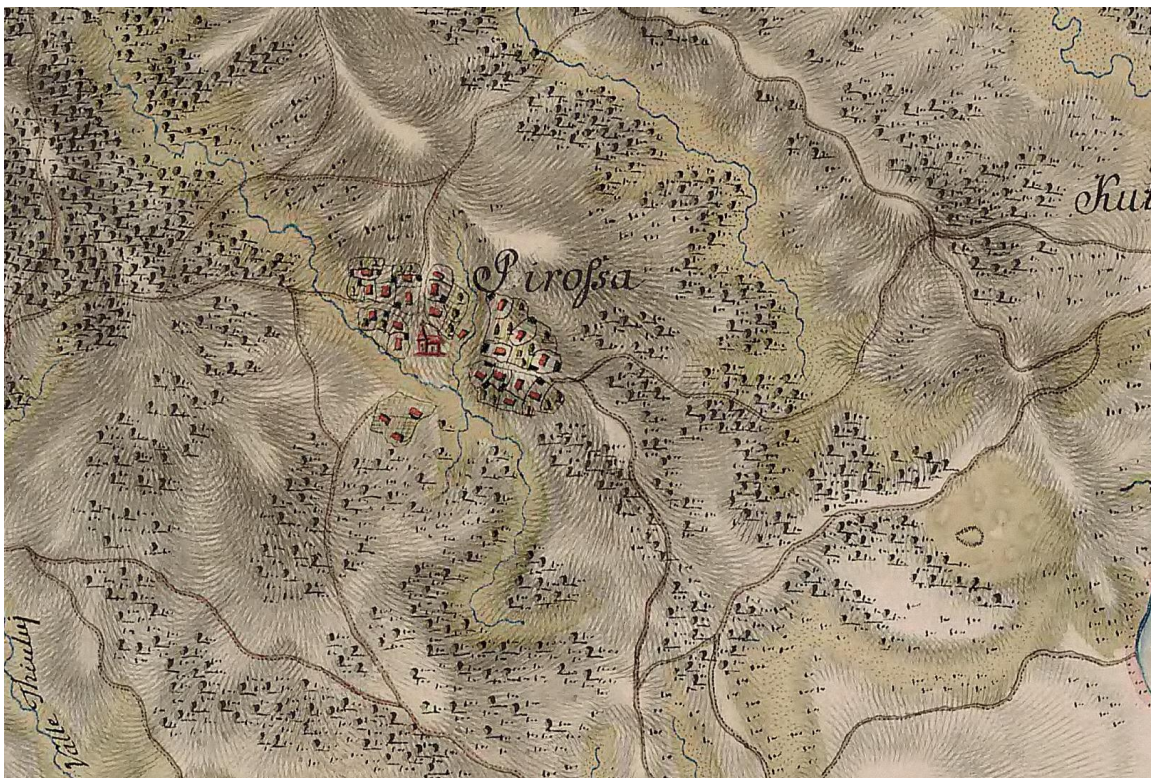

Răstignire (troiță) din lemn în satul Piroșa la intrarea din partea de est a satului

Evoluția urbanistică și edificii

Localitatea, de dimensiuni reduse și în trecut, avea în jurul anilor 1760, 24 de case, dintre care 3 formau un mic trup la sudul micii comunități care beneficia de nelipsita biserică pentru nevoile sufletului, aflată pe actuala locație. Satul propriu-zis avea vatra pe locul actual, număra 21 de gospodării adunate de o parte și de alta a drumului comunal care leagă și astăzi localitatea de satul Poienița și de actualul drum național.

Versantul vremii nu era nici atunci unul intens împădurit. Hărțile vremii anilor 1900 lipsesc. Este evidentă dar nu una spectaculoasă, evoluția de tip areolar în timp a satului, cu predilecție spre nord, est și vest. Fronturile aferente gospodăriilor se înscriu în valorile de 15-25 m. iar adâncimile parcelarului se adaptează la terenul existent cu valori variabile de la 50 pînă la peste 150 m.

Satul Piroșa, reprezentare iosefină.

Satul se remarcă prin frumusețea bisericii de lemn, monument istoric și cea a majorității anexelor gospodărești, cu predilecție șurile și grajdurile de animale. Artă prelucrării lemnului a decorat cu multă frumusețe ușile, porțile, golurile de ventilație, etc., exprimînd căldura relațiilor interumane și a celor de gîndire pozitivă și drag pentru animalele care ajutau gospodarul în muncile de peste an.

În vechea casă izolată, situată la marginea satului Piroșa, mai locuiește doar o bătrînică de 80 de ani. Impresionează plăcut ordinea și curățenia din ogradă. Înelitoarea casei, probabil din paie, a fost înlocuită cu plăci de azbociment, o soluție economică dar inestetică și total nesănătoasă, din păcate mult prea des întîlnită în micul sat de pe deal.

Anexe agricole la casa cu nr. 77 - sat Piroşa

Gospodăria situată vis-a-vis de gospodăria nr. 77 a preluat la porţi în mod fericit decoraţiile specifice anexelor agricole. Intervenţiile ulterioare la gard (baluştri) şi acoperişul casei (plăci de azbociment cu efect cancerigen) oferă soluţii nepotrivite.

Gospodărie părăsită din Piroşa. Şi aici este prezentă încă grija pentru animalele domestice care altă dată animau munca meşterilor anonimi ai locului.

Unul dintre cele mai reușite exemple de anexă agricolă ale satului Piroșa este gospodăria de la nr. 11; materialele sunt cele tradiționale: piatra și lemnul din resurse locale cît și învelitoarea ceramică care nu a fost înlocuită cu plăci de azbociment ca în alte exemple.

nealterat.

Fațada spre stradă, cu vechiul gard rămas

Anexa de la nr. 78-sat Piroșa

Anexa de la nr. 79 -sat Piroșa

Anexele de la nr. 76-sat Piroșa

Piroșa-biserica de lemn, minunat capăt de perspectivă pe str. Principală, cheamă și astăzi creștinii la slujbele de duminică. Parcă timpul curge mai încet pe aceste meleaguri de poveste aflate deasupra zbaterii cotidiene.

Anexa casei de la nr. 52-sat Piroșa;
din păcate și aici învelitoarea a fost înlocuită cu plăci din azbociment.

Satul Piroșa-gospodărie
situată pe str. principală la ieșirea spre Poienița. Casa și anexele tradiționale sunt
edificii vechi, armonioase. Șura și poiata au suportat mici transformări. Închiderile cu
lemn aflate peste zidurile de piatră au fost înlocuite cu zidării de cărămidă arsă, iar
învelitoarea șarpantei, din păcate este din plăci de azbociment.

Casa și respectiv anexa gospodăriei cu nr. 60-sat Piroșa. În același volum sunt incluse bucătăria de vară, șura și grajdul pentru animale, un model frecvent întâlnit în Sălaj.

Același peisaj mirific (vedere spre satele Șoimușeni și Cuciulat) este regăsit și spre nord de satul Piroșa-așezarea atestată la 1603 se pare că este mult mai veche; era situată pe vîrf de deal, credem, din motive strategice. În imediata apropiere, la peștera care multă vreme a fost socotită "de la Cuciulat" s-au descoperit picturi rupestre care atestă prezența umană în urmă cu peste 12.000 de ani.

Troița din lemn aflată la intrarea în biserica - monument istoric a satului Piroșa, se va supune și ea asemenea clădirii, tuturor măsurilor de protecție.

Învelitoarea din tablă, vopseaua stridentă a parapetului de prispă, reparațiile ușii de la intrare și dalajul strident prefabricat, toate sunt elemente străine de natura monumentului care parcă ascuns de o mască de protecție participă la un “bal mascat al trecerii timpului”.

Detalii de îmbinare în lemn, cuie din lemn, dovezi ale măiestriei meșterilor locali care au înfruntat timpul

Absida cu trei laturi teșite confirmă vechimea monumentului din Piroșa.

Latura sudică a bisericii “pansată” și ea cu fișii de metal, pînă la vremuri mai bune.

Altarul de tip teșit, fără decroș, unul dintre cele mai vechi modele ale goticului târziu, în lemn transilvănean.

Piroșa-biserica pentecostală,

Piroșa - pe amplasamentul fostei școli
construită în anul 1919 s-a construit de curînd un spațiu multifuncțional.

POIENIȚA

Scurt istoric al localității

Localitatea Poienița este situată la nord de satul Ciocmani.

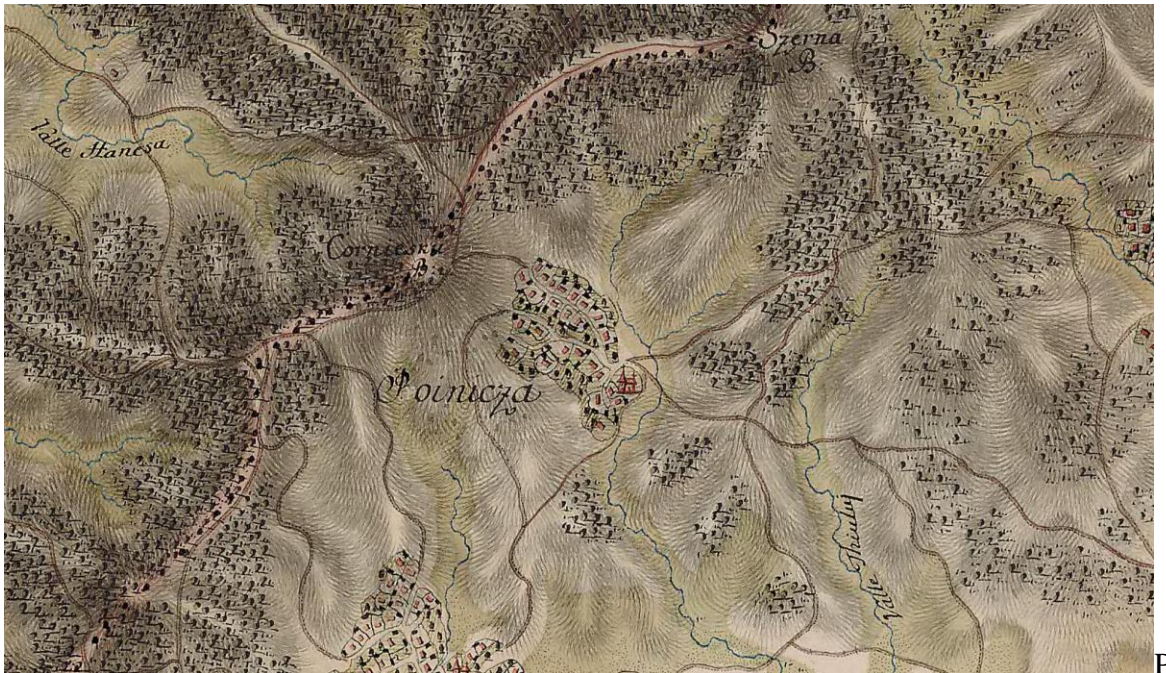
Istoria acestei așezări urmează îndeaproape istoria domeniului și a cetății Chioar de care a aparținut asemenea satelor învecinate.

Pentru **prima dată** satul apare pomenit în conscripția din **anul 1543**, ca aparținând lui Dragffy Gaspar.

În documentele de epocă apare în principal sub numele de „poeniță”, dar scris în diferite ortografii: la 1543 Poyrucza, la 1566 Poyrucza, la 1632 Puinicza, la 1831 Pojenicze, iar în 1890 Kis-Mezo (denumirea maghiară a corespondentului românesc Poenița) (Kadar, Szolnok Doboka Varmegye

monographiaja, vol. IV, pag. 369). Denumirea este de origine românească, deoarece aşezarea a fost întemeiată şi locuită de către români.

Evoluţia urbanistică şi edificii

Satul Poienița-reprezentare iosefină

Situat pe deal, avea 25 de case și o biserică pe actualul amplasament. Structura stradală era după modelul actual, evoluția în timp a comunității a fost axată pe direcția est-vest, de-a lungul axului principal și respectiv DC 29. Nu s-au păstrat hărțile anilor 1900. Raportul vetei vechi în comparație cu situația actuală este evidențiat în planșa U10*- reglementări istorico-urbanistice ale satului Poienița.

După lupta de la Mohacs, ținutul Chioarului, datorită poziției sale strategice este atacat mereu de către trupele turcești, austriece sau de cele ale principilor transilvăneni. Astfel că și posesiunea Poienița va trece de la un stăpân la altul fiind donată, zălogită sau vândută de către regina Izabella la 1556, împăratul Maximilian al Austriei, regele Ioan al II-lea la 1567, principele Gabriel Bathory la 1609 și principele Gabriel Bethlen la 1615 și 1624. Pentru o perioadă mai îndelungată 1632-1702 va fi stăpânită de către familia Katona.

Potrivit conscripției din anul 1760, proprietarii aşezării au fost: Katona Mihaly cu 3 iobagi, Katona Janos cu 3 iobagi și 1 jeler, Katona Sigismund cu 13 iobagi și 1 jeler, Katona Imre cu 6 iobagi, Katona Katalin cu 3 iobagi, familia

Ladanti cu 2 iobagi și 1 sărac, Decsei Laszlo cu 2 iobagi și Katona Borbala cu 4 iobagi. La sfârșitul secolului al XIX-lea, Poienița apare în documente ca posesiune a baronului Josika Samuel și a grofului Teleki Arpad (Kadar, op. cit. pag. 371).

După modelul satelor din zona Chioar, satul Poienița a fost condus de către un voievod, în 1566 fiind menționat Simion, care locuia în satul Letca. Sunt înșirați în document și iobagii Teodor (Tivadar), Temas, Țar, Vasile, Sărac, One, Bratu, Rus, etc, în total 13 iobagi.

Aceștia aveau o serie de obligații față de cetatea Chioar și față de nobilul feudal. De două ori pe an, de Sângeorz și de Sânmihai, voievodul strângea birul, care se ridica la 7 florini, (care erau obligații deloc ușoare) și 13 bulgări de unt, 13 bulgări de cași, 1 vacă și la Crăciun 13 căruțe de lemne.

De asemenea, se pretindeau oi și porci, de multe ori încălcându-se obligațiile firești.

Dacă la 1614 au fost conșcriși 9 iobagi, în anul 1700 apar 14 iobagi, 4 jeleri și 2 locuitori săraci, iar la 1770 sunt conșcriși 43 iobagi, 5 jeleri.

În vederea impozitării populației și a localităților în secolele XVIII-XX s-au efectuat o serie de recensăminte ale populației. Unul dintre cele mai importante recensăminte, cel din anul 1850 ne conferă pentru prima dată cifrele cele mai exacte și despre această comunitate:

Total populație	Români	Țigani	Greco-Catolici
432	429	3	432

Documentele arată că populația satului era formată din români care se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor. Casele și dependințele erau construite din lemn, cu acoperiș de paie și prispă (târnaț) în față.

În anul **1857** existau **71 de case** în localitate, în 1900 – 136, iar în 1910 – 141 de case.

Statistica de la 1900, întocmită pentru toată Transilvania, înserează date mai clare despre populația acestei așezări.

Total populație	Români	Evrei	Greco-Catolici	Izraeliți
676	657	19	657	19

Total case	Pereți de piatră	Lemn	Acoperiș scindrilă	Paie
136	1	135	10	126

(4,97 locuitori/casă)

Locuitorii, după cum se observă în majoritate români, au trecut la Unirea cu biserica Romei.

Biserica a început a fi edificată, din lemn, la capătul satului, în sec. XVIII. A fost sfințită ulterior în anul 1864 sub hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril.

Registrele de stare civilă (**matricele religioase**) s-au introdus din anul **1856**, în care se notau cu minuțiozitate nașterile și botezurile, căsătoriile și decesele fiind de o reală valoare și singurele, până la **introducerea registrelor de stare civilă publice (1895)**, care ne dau informații precise despre evoluția demografică a satului.

Clopotul datează din anii de după revoluția de la 1849, dar nu este inscripționat. Dintre preoții care au slujit aici pot fi amintiți: Popovici Constantin, Avram, Vedina Vasile, Demian Ștefan, Catoș Vasile, Bud Dumitru, Danci Gheorghe, Paul și Simion Ioan și Sav Dumitru.

Pe lângă parohie a funcționat și o școală confesională, edificiul fiind ridicat din lemn, însă neputând să susțină un docente (învățător), acesta era unul ambulant, care venea din Ciocmani. La 1886 documentele îl consemnează pe Emanuel Mălinașiu (Șematismul Greco-Catolic al Episcopiei de Gherla)

La un moment dat parohia Poienița avea două filii: Șoimușeni și Piroșa și făcea parte din Districtul Protopopesc Năpradea, Episcopia Gherla.

Evoluția școlarilor se prezintă astfel: în anul 1886-24, 1906-85, 1914-160. Totuși situația nu era chiar așa de bună, deoarece mulți copii nu frecventau decât sporadic școala. De fapt, Recensământul din anul 1930 arată că la Poienița știința de carte era răspândită în procent de 15,5% în rândul populației.

Abia în perioada interbelică se va încerca edificarea unei școli, cu precizie existând o școală gimnazială la 1965, dar care s-a desființat după anul 1989.

Localitatea Poienița făcea și ea parte din ținutul Chioar până în anul 1876, când a fost arondată Comitatului Solnoc-Dăbâca. După reorganizarea administrativă din anul 1925 a făcut parte din județul Someș, Plasa Ileanda. Începând cu anul 1950 a fost arondată Raionului Dej, Regiunea Cluj, iar după reînființarea sa în anul 1968, județului Sălaj.

În urma poziționării în coordonate Stereo 1970 a limitelor administrative ale comunei Băbeni, a reieșit ca evident faptul că Rezervația naturală "Pietrele Moșu și Baba" în suprafață de 0,20 ha. o arie naturală care este protejată de lege, este în realitate în extravilanul satului Poienița. Informațiile anterioare cât și legislația de profil o poziționează pe teritoriul satului Someș Guruslău, comuna Năpradea, **aspect care se impune să fie corectat**. Rezervația naturală este nominalizată actualmente în Legea nr. 5/2000, PATN-Secțiunea a III-a-zone protejate, Anexa nr. 1, la poziția nr. 2.683.

Imagini "Pietrele Moșu și Baba" (preluare Wikipedia și pagina proiect editorial al Administrației Fondului Cultural Național)

"Pietrele Moșu și Baba" se află pe Culmea Prisnelului, la 400 m altitudine. Ansamblul cuprinde două stînci mari și o mulțime de stînci mărunte. Pietrele sunt formate din calcare de Cuciulat, cu vîrsta Eocen superior – Oligocen. Acestea au luat naștere în urma procesului de erodare al stîncilor de către apă și vînt. Stîncă cu numele de "Moșu" are înălțimea de aproximativ 12 m și diametrul de 5,5 m. iar "Baba" este o stîncă mai mică, cu înălțimea de 7,5 m și diametru mai mare. În zonă se regăsesc fosile marine, martore ale fostei Mări Panonice.

Fosile marine din apropierea rezervației.

În mod cert, biserica ortodoxă din localitate, monument istoric realizat din lemn, aflat pe Lista monumentelor istorice, este și rămîne cea mai valoroasă clădire din sat. Imaginile care urmează sunt concludente. Avînd în vedere degradările suferite cît și intervențiile constructive efectuate de-a lungul anilor din partea unor oameni lipsiți de cunoștințe elementare în domeniul protecției monumentelor, **se impune luarea unor măsuri avizate din partea unor instituții și foruri abilitate pentru aducerea edificiului la parametri tehnici normali.** De altfel acest aspect este perfect valabil și pentru surata mai în vîrstă din satul vecin Piroșa.

Biserica ortodoxă poartă hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”, figurează pe Lista monumentelor istorice ca fiind construită în sec. XVIII; valoric este clasată în grupa ”A”.

Silueta elansată și deosebit de elegantă a bisericii de lemn din Poienița, are turla decorată cu inimioare și cercuri dispuse radial asemenea inscripțiilor de la un ceasornic care parcă a unit credința cu sufletul și veșnicia. Porticul de la intrare este urmat de pronaos și naos care formează împreună un corp comun. Absida este decroșată.

Biserica ortodoxă din satul Poienița, parțial, picturile interioare, în mod nefericit au fost acoperite cu panouri pictate la o dată recentă. Străine de spiritul minunatului

lăcaș de cult sunt și intervențiile de la altar.

Biserica de lemn a satului Poienița se percepe ca siluetă și cap de perspectivă, mult înainte de intrarea în sat. Frumoasa carte de vizită a localității, a fost și încă mai este dominantă urbanistică majoră a localității.

Someșul și pădurile adiacente satului Cliț văzute de pe drumul comunal care leagă Piroșa de Poienița. Orice intrus era din vreme observat în vechime, datorită poziției strategice excepționale.

Detalii de la intrare

Noua ușă, venită parcă dintr-o altă lume, se cere a fi înlocuită cu cea originală refăcută sau cu o replică fidelă a acesteia.

Detalii de îmbinare la încheieturi în unghi drept, frumos meșteșugite, care au înfruntat cu brio secolele.

În imediata apropiere, inevitabilele anexe cu o “arhitectură” total improprie.

Altarul, de această dată în plan decroșat trădează “vîrsta” bisericii înscrisă în Lista monumentelor- sec. XVIII; cu un secol mai tînăra decît biserica din satul Piroșa care a fost construită după un model mai vechi.

Biserica greco-catolică din Poienița

Școala veche din Poienița (1965)

Clădirile cu identitate locală valoroasă din satul Poienița, mai sunt magazinul vechi și cele câteva case vechi care se mai păstrează.

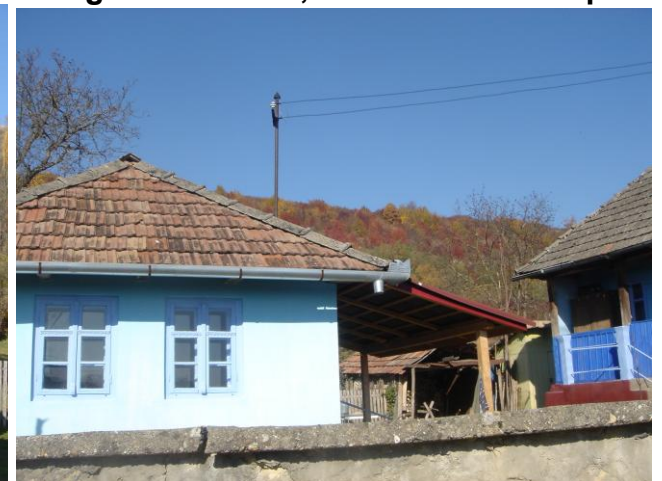
Magazinul general din Poienița

Casa veche (nr.71) situată vis-a-vis de biserica greco catolică, este actualmente pustie

Gospodăria de la nr. 8 păstrează și astăzi farmecul arhitecturii vechi tradiționale și al spoielilor albastre specifice.

Monumente istorice de pe teritoriul com. Băbeni

Băbeniul este o comună bogată în vestigii istorice clasate cât și obiective demne de atenția tuturor factorilor implicați în procesul investițional și nu numai.

În domeniul monumentelor istorice, pînă în prezent pe teritoriul comunei Băbeni, următoarele obiective figurează pe Lista aprobată prin Ordinul Ministrului Culturii și Cultelor nr. 2314/2004 (reactualizată).

Nr. crt.	Cod LMI 2004	Denumire	Localitate	Adresa	Datare
69	SJ-I-s-B-04871	Așezare	sat CIOCMANI com. BĂBENI	La 600 m. S de sat, pe malul stîng al Văii Peringărița	Sec. IV-VII Epoca migrațiilor
70	SJ-I-s-B-04872	Așezare	sat CIOCMANI com. BĂBENI	"Dâmbu Luchii"	Epoca bronzului
71	SJ-I-s-B-04873	Situl arheologic de la Ciocmani, punct "Malul Roșu"	sat CIOCMANI com. BĂBENI	"Malul Roșu"	-
72	SJ-I-s-B- 04873.01	Așezare	sat CIOCMANI com. BĂBENI	"Malul Roșu" sau "Ochiuț"	Epoca migrațiilor
73	SJ-I-s-B- 04873.02	Așezare	sat CIOCMANI com. BĂBENI	"Malul Roșu" sau "Ochiuț"	Epoca preistorică
74	SJ-I-s-B-04874	Așezare	sat CLIȚ com. BĂBENI	Pe pîntenul Dealului Grindului, pe malul stîng al Someșului, vis-à-vis de gara Cuciulat	Epoca bronzului Cultura Suciului de Sus
75	SJ-I-s-B-04875	Turn roman	sat CLIȚ com. BĂBENI	"Fața Chicerii"	sec. II-III p. Chr. Epoca romană
446	SJ-II-m-B- 05094	Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril"	sat PIROȘA com. BĂBENI	70	sec. XVII
449	SJ-II-m-A- 05097	Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril"	sat POIENIȚA com. BĂBENI	161	sec. XVIII
90	SJ-I-s-A-04885	Peștera cu pictură rupestră	Situația reală- Satul Băbeni, com. Băbeni (în mod eronat în LMI- satul Cuciulat, com. Letca)	Extravilan	Paleolitic superior

Toate obiectivele au fost figurate pe planșele PUG și se regăsesc și în sinteza întocmită de către specialiștii Muzeului Județean de Istorie și Artă. Prezentăm câteva aspecte legate de importantele picturi rupestre.

Lîngă Cuciulat, localitate limitrofă Someșului, aparținînd de comuna Letca, situată la granița de nord-est a comunei și respectiv și pe teritoriul Băbeniului, au fost descoperite picturi rupestre cu reprezentări naturaliste animaliere, vechi de peste 12.000 de ani, pînă nu de mult timp, socotite cele mai vechi de acest gen din zona de est a Europei.

În luna septembrie a anului 2011, pe teritoriul jud. vecin Bihor, în peștera Coliboaia din munții Apuseni, într-o galerie mai puțin circulată, un grup de speologi români, a descoperit 14 desene rupestre, care în urma analizelor efectuate de specialiștii francezi, au fost datate avînd o vechime de peste 35.000 de ani. Minunatele reprezentări ale unei faune, azi în mare parte dispărută în Europa, exemple de artă preistorică din epoca paleolitică, din acest colț de țară, nu fac decît să confirme prezența umană din cele mai vechi timpuri, în aceste meleaguri prietenoase pentru locuire. Cercetările vor continua și în anii următori.

Reprezentări similare dar de mai mare anvergură au fost descoperite în partea de vest a Europei, fiind declarate **patrimoniul al umanității** încă din anul 1979 în sud-vestul Franței și respectiv 1985 în nordul Spaniei.

În Franța, în departamentul Dordogne, în jurul văii Vezere, peștera de la Lascaux a fost descoperită în anul 1940 conținînd picturi datate cu carbon 14, vechi de 17.000 de ani. Ulterior prin grija cercetătorilor au fost identificate în zonă 25 de asemenea peșteri. (UNESCO - Patrimoniul universal - Natura și cultura protejate din Europa de Vest, Editura Șchei Brașov 1998)

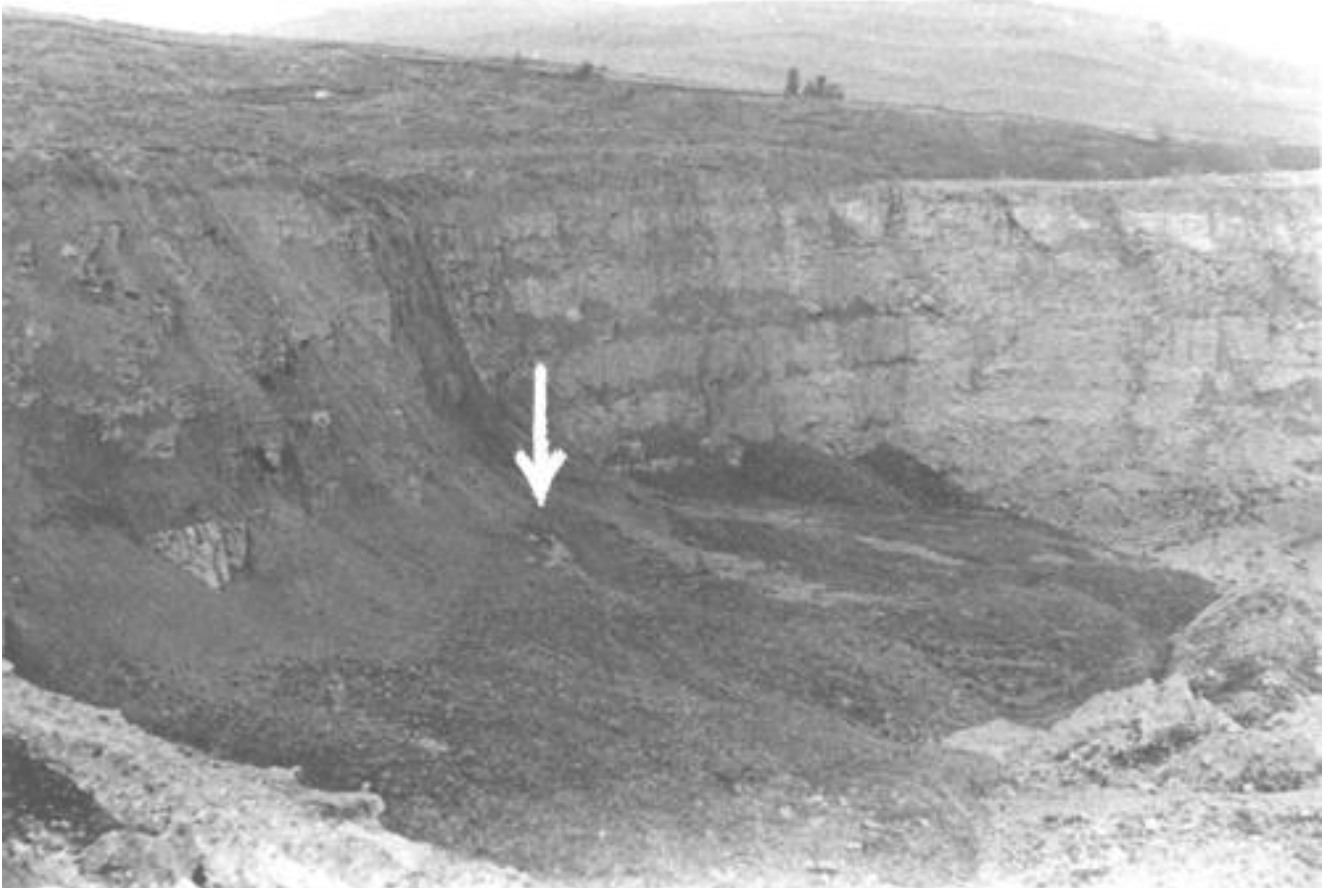
În Spania, în provincia Cantabria, peștera calcaroasă de la Altamira, aproape de localitatea Santillana del Mar, descoperirile datează din anul 1879, și au o vechime care le situează cu 13.500 ani î.H. Șansele descoperirii reprezentărilor faunei europene de atunci, de mult apusă, realizate pe tavanul peșterii, au depins de faptul că un marchiz, avocat și colecționar de antichități, a vizitat peștera împreună cu fiica sa de 11 ani care ținea felinarul sus și putea sta în picioare spre deosebire de tatăl ei care era nevoit să se deplaseze aplecat. (UNESCO - Patrimoniul universal - Natura și cultura protejate din Europa de Sud, Editura Șchei Brașov 1997)

Am dat câteva precizări legate de perioada descoperirilor similare la nivel european, tocmai spre a înțelege destinul picturilor rupestre din Sălaj, care este posibil să fi existat chiar mai ample și pe teritoriul comunei Băbeni.

În Monografia comunei Băbeni-Sălaj, apărută în anul 1972 prin grija profesorului Avram I. Ioan, se vorbește despre o a doua terasă superioară a Someșului, situată în extremitatea nordică a teritoriului, care ocupa **cca. 26 ha.**

Aceasta prezenta numeroase **adâncituri în formă de pîlnie cu suprafețe sub 0,10 ha. care comunicau între ele printr-o mulțime de peșteri subterane** formate prin dizolvarea calcarului. La acea dată erau deja exploatări masive de calcar (cca. 500 de muncitori angajați în carieră) în zona care era mărginită de Valea lui Ursan la sud și de Valea Nădului spre nord.

Din păcate, în zona Someșului, adiacentă loc. Cuciulat, exploatarea timpurie a calcarului și ignoranța unora, este foarte posibil să fi fost un mare inamic al acestor posibile valoroase măturii, picturi prezente și în zona României, respectiv în cea a nord-estului jud. Sălaj.

Imagine de ansamblu cu indicarea zonei de intrare în peșteră, actualmente blocată.

Prezentăm mai jos și câteva informații și poze furnizate de către reprezentanții muzeului județean de istorie și artă Sălaj legat de “ Peștera de la Cuciulat ”, cum a fost multă vreme denumită și totodată este cunoscută în literatura de specialitate.

Aceasta era cunoscută de localnici încă înainte de primul război mondial, când începea aici exploatarea calcarului, prin efectuarea unor explozii chiar pe frontul peșterii. Exploatarea intensivă din ultimele decenii avea să distrugă cel puțin câteva sute de metri de galerii din prima parte a ei, intrarea în peșteră fiind, de altfel, mereu obturată din cauza exploziilor repetate. În aceste condiții, peștera a fost practic **redescoperită în anul 1978**, de o echipă de speologi amatori din cadrul Clubului "Emil Racoviță", de pe lângă Casa de Cultură a Studenților "Grigore Preoteasa" din București.

Intrarea în peșteră, un demers

destul de riscant.

Cu ocazia acestei prime cercetări, membrii expediției (echipa de explorare speologică era alcătuită din A. Done, F. Cucu, T. Vădeanu, M. Codrescu și Simona Manolescu) au observat, într-una din galeriile peșterii, silueta unui cal, desenată pe o cornișă a plafonului. Poate fără să realizeze imediat implicațiile descoperirii lor, speologii amatori au avut inspirația fericită să facă o primă fotografie micuțului căluț, ceea ce dovedește că, de fapt, nu le-a scăpat întru totul sensul desenului respectiv, în eventualitatea în care s-ar fi dovedit autenticitatea și vechimea lui.

La începutul anului următor, pe data de 30 martie **1979** s-a pătruns în peșteră în condiții extrem de grele, din cauza unui pachet gros de mâl care acoperise complet așa-zisa intrare. S-a ajuns într-o galerie destul de înaltă, de circa 2 m, și cu o lățime ce, în primii 15 m, variază între 1,5 și 2 m. Urmează apoi o sală largă, cu podeaua în formă de pânză spre un puț care face legătura cu una din galeriile inferioare ale peșterii. Sala are o lungime de aproximativ 10 m și este fragmentată de o serie de bolovani rezultați din prăbușire. După circa 25 m, în care galeria se îngustează din nou și tavanul coboară adesea la mai puțin de 1,5 m, apare o nouă săliță, care, chiar dacă nu are dimensiunile precedentei, prezintă o importanță deosebită, pentru că în ea sunt concentrate picturile rupestre. De la această săliță, galeria continuă încă circa 30 m, de-a lungul unui parcurs destul de anevoios, după care se înfundă.

Cal-Peștera Băbeni

Dimensiunile sălii cu picturi sunt modeste: 3,70 m lungime și 2,50 m lățime. Delimitarea ei în cadrul galeriei se face mai mult prin coborârea ușoară a plafonului, ceea ce imprimă spațiului respectiv o oarecare autonomie. Totodată, această cornișă a plafonului te obligă, în momentul în care dorești să pătrunzi în săliță, să înclini corpul în față. Odată depășit însă acest obstacol, instinctiv ridici capul. Surpriza este extrem de mare pentru că, în acel moment, apare silueta unui cal, pictată pe o suprafață astfel aleasă, pentru ca privirea să cadă aproape perpendicular și în acest fel imaginea să poată fi observată în toată plenitudinea ei. Redat monocrom, cu culoarea roșie cărămizie, fără nici un contur incizat sau nuanțat cu tentă de culoare mai accentuată, calul din peștera Cuciulat nu depășește în lungime 24,5 cm și 12,5 cm înălțime

De la început a frapat stilul naturalist al reprezentării, realismul și în parte mișcarea în care este surprins calul, sugerând parcă oprirea sa bruscă din alergare. Gâtul este puternic arcurit, iar picioarele, mai ales cele posterioare, atât cât sunt conturate, lasă impresia că abia s-au oprit din alergare. Silueta calului nu este izolată, fiind însoțită de nenumărate pete de culoare, dintre care se detașa imaginea unei feline, pictată pe plafonul încăperii, spre mijlocul acesteia.

Felina-Peștera de la Băbeni

Felina, în raport cu calul, este mai degradată, conturul său fiind mai greu de urmărit. Totuși, se poate întrevedea botul scurt, specific felinei, și ceafa animalului. Urechile, mult mai vizibile, sunt redată atât prin culoarea roșie cărămizie, cât și cu câte două incizii în calcar, în scopul de a le da mai multă profunzime și contur. Picioarele anterioare au suferit cel mai puternic de pe urma proceselor de spălare și degradare de-a lungul timpului. Cu toate acestea, cu un minim efort de imaginație, se poate intui poziția întinsă a lor, precum și faptul că sunt îndepărtate unul față de celălalt. Din acest punct de vedere, ele par în concordanță directă cu jumătatea posterioară, sugerând un animal în atac sau fugă.

În imediata apropiere a felinei, în partea posterioară a ei se poate întrezări o mare pată de culoare roșie cărămizie, care amintește, parcă, de silueta greoaie a unei ființe umane. Conturul este foarte estompat), încât autenticitatea ei rămâne îndoielnică. Înălțimea sa ar fi de 51 cm și lățimea de 26 cm.

Într-una din ultimele campanii de cercetare a picturilor de la Cuciulat, într-o nișă situată în partea stângă a sălii cu picturi, a fost sesizată o figură ce seamănă cu o pasăre. Dimensiunile ei sunt de 21/14 cm. Este destul de bizară această apariție, cu atât mai mult cu cât păsările sunt slab reprezentate în arta parietală paleolitică. Oricum, ea se înscrie stilistic în aceeași notă a realismului artei din această perioadă, fiind în deplină concordanță cu reprezentarea calului și a felinei.

Destul de incert este capul unui al doilea cal, care, atât cât se poate observa, nu iese nici el din canoanele naturalismului artei parietale paleolitice. Alături de aceste reprezentări, mai mult sau mai puțin clare, în micuța sală de la Băbeni există numeroase alte

pete de culoare, cărora a fost greu să li se mai găsească forma și sensurile inițiale.

Peștera Băbeni era pînă de curînd, singura descoperită în țara noastră care a conservat o pictură în stil naturalist și în maniera realismului paleolitic al artei animaliere specifice acelei perioade. Situată pe valea Someșului, are, în cadrul Podișului Someșan, rol de hotar între o serie de unități fizico-geografice mai mici. Așa, de exemplu, regiunea, desparte Culmea Prisnelului și Culmea Boiului (din cadrul Platformei Chioarului), situate în nord, de Prispa Prisloapele, din sud.

Valea Someșului, o vale largă, adesea cu terase întinse, cu debit bogat, adunându-și, prin afluenții ei, apele fie de pe pantele sudice ale Munților Rodnei, fie de pe înălțimile Apusenilor, a constituit, desigur, o atracție pentru om din cele mai vechi timpuri. După unirea la Dej a Someșului Mare și Someșului Mic, Valea Someșului se transformă, totodată, într-o largă poartă de legătură între Bazinul Transilvaniei și Câmpia Tisei (din cadrul unității mai largi a Câmpiei Panonice). Nu este exclus ca și în preistorie, poate chiar în paleolitic, anumite comunități umane să fi pendulat între cele două unități fizico-geografice - Câmpia Panonică și Podișul Transilvaniei, tocmai de-a lungul acestei importante artere de legătură.

Apariția peșterii de la Băbeni este legată de existența terasei de 75 m a Someșului (terasa a IV-a), considerată a se fi format în pleistocenul vechi. Într-un rest al acesteia, care se prezintă ca o terasă în rocă, mai exact o terasă sculptată în calcare eocene, apa a săpat, de-a lungul miilor de ani, galeriile acestei peșteri ce mai târziu avea să servească omului ca adăpost, loc de manifestare a primelor senzații și simțăminte artistice și, poate, ca lăcaș cu funcțiuni mult mai complexe, cu o puternică nuanță spirituală.

Peștera de la Băbeni a fost puternic afectată de exploatarea calcarului, de exploatarea pietrei, foarte extinsă în ultimele decenii. **Unul din fronturile de exploatare a calcarului s-a dezvoltat chiar pe axul peșterii și din păcate a distrus cel puțin câteva sute de metri de galerii din prima ei parte. Se pare, după spusele localnicilor, că peștera prezenta, în apropierea intrării, o sală destul de mare, în care nu este exclus să fi existat o locuire paleolitică, ca în majoritatea peșterilor cu astfel de spații largi aproape de intrare.** Din păcate, asupra acestui aspect nu putem avea nici o certitudine, o imagine inițială a peșterii fiind practic irecuperabilă, în măsura în care exploziile din carieră nu au lăsat nici o speranță, privându-ne, poate, de cel mai serios argument științific, atunci când discutăm despre cronologia picturilor rupestre din această peșteră.

Sistemul carstic de la Băbeni se dezvoltă deci pe trei niveluri: galeria fosilă (pe care am descris-o și de-a lungul căreia se găsește sala cu picturi), care rămâne uscată chiar la cele mai mari inundații; galeria subfosilă, în care nu pătrunde apa decât foarte rar; galeria activă, prin care cursul de apă este permanent.

Urmele unui vechi râu subteran se observă chiar și în galeria fosilă, printre acumulările de pietre și blocurile mari desprinse din plafonul peșterii sesizându-se cursul său de altădată. Singurul loc din galeria superioară în care nu mai poate fi observat este în interiorul sălii cu picturi. Aici, blocurile de calcar par astfel dispuse, chiar aranjate, pentru a crea o suprafață de călcare cu oarecare stabilitate și, în același timp, prin dispunerea lor pe podea, pentru a da posibilitatea de a ajunge la plafonul peșterii. Dacă acești bolovani nu ar exista în sala cu picturi, un om de statură medie nu ar putea să ajungă la tavan.

Culoarea roșie cărămie a picturilor a fost obținută dintr-o argilă bogată în oxizi de fier. Un bulgăre de argilă de acest fel a fost găsit între actuala intrare și sala pictată. Vopseaua este bine fixată, aproape pretutindeni acoperită cu o crustă subțire de calcit curat,

ceea ce îi conferă și mai multă stabilitate.

Analiza chimică a vopselei, extrasă de pe o bucată de calcar cu o alveolare ușoară, găsită pe blocurile care acoperă podeaua și care nu este exclus să fi folosit ca suport al vopselei pentru pictorul paleolitic. Paralel, a fost efectuată analiza chimică a bulgărului de argilă și a unei bucăți de ocră (roșu aprins), descoperită într-un strat neolitic din bine cunoscuta stațiune de la Căscioarele (jud. Călărași).

Analiza chimică a vopselei din peștera Băbeni (fostă Cuciulat) relevă conținutul mare de Fe_2O_3 (13,17%), cel care a imprimat picturii, în mod sigur, culoarea roșie cărămie. Nu trebuie să surprindă procente ridicate de CaO (30,66%), deoarece vopseaua este întinsă pe calcar, iar, atunci când a fost prelevată proba pentru analiza chimică, implicit s-a colectat și ceva din stratul superficial al calcarului. Mai curioase par a fi pierderile la calcinare (24,40), în care nu este exclus să fie cuprinse și eventualele substanțe folosite ca liant al vopselei.

În ceea ce privește argila colectată din galeria fosilă, conținutul ei în Fe_2O_3 este aproape dublu (24,33%) în raport cu cel al vopselei; trebuie să se țină seama însă că, în cazul ei, CaO și pierderile la calcinare sunt extrem de scăzute și, prin urmare, celelalte elemente se prezintă în procente mai ridicate.

Este ușor de observat asemănarea procentuală, cel puțin în privința hidroxidului de fier, între argila din zona Băbeni și bucata de ocră de la Căscioarele. De altfel, această asemănare este normală, întrucât ocrul este mai apropiat, prin structura sa, de starea naturală a materiei prime. Ocrul probabil că își schimbă compoziția prin folosire, când i se adaugă diferite ingrediente pentru fixarea pe suprafața care se vopsește.

Enumerăm în continuare, mai jos, **obiectivele de natură arheologică** așa cum au fost acestea menționate de către reprezentanții Muzeului județean de istorie și artă din Sălaj în studiul de specialitate întocmit.

Structura geologică a sectorului Văii Someșului pe raza comunei Băbeni este caracterizată de prezența calcarelor și gresiilor fapt care îi conferă aspectul de culoar, de o frumusețe aparte, caracteristică valabilă pentru întreaga porțiune cuprinsă între comuna Băbeni și limita de județ, spre județul Cluj.

Primele cercetări și descoperiri arheologice pe teritoriul comunei au fost făcute între anii 1965-1966, odată cu cercetarea *limes-ului* someșan de către I. Ferenczi (FERENCZI 1987-1988, 171). Cu acel prilej s-a stabilit că aliniamentul de turnuri romane de observație, ce marca limita Imperiului Roman, în acest sector someșan, se găsește pe culmea dealurilor din dreapta Someșului. Locația urmelor turnurilor, ce marca frontiera provinciei romane *Dacia Porolissensis* nu a fost însă precizată cu exactitate, reperele de identificare sunt vagi, aspect care face ca localizarea lor în teren, în cele mai multe cazuri, să nu se poată face.

În 1987 au fost efectuate de către angajații MJIAZ (Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău), alte cercetări arheologice de suprafață pe valea Someșului, fiind investigate cu acel prilej primele două terase ale văii (Bajus, Tamba 1988, 91), ocazie cu care au fost descoperite mai multe obiective de interes arheologic (din colectivul care a participat la cercetarea de teren au făcut parte: dr. Istvan Bajusz, dr. Dumitru Gh. Tamba, dr. Elena Musca și muzeograf Eva Lako, toți angajați la MJIAZ). Cercetările realizate cu acel prilej au fost făcute ca urmare a planului de dezvoltare economică a județului, care prevedea pentru acea perioadă realizarea pe râul Someș, în porțiunea județului Sălaj, a trei microhidrocentrale. Barajele urmau să fie ridicate în amonte de orașul Jibou. Realizarea proiectului urma să producă inundarea luncii râului Someș și apariția lacurilor de acumulare a celor trei microhidrocentrale. Așadar, efectele produse de inițierea acestei investiții majore pentru județ, au demarat lucrările de cercetare pe primele două terase ale râului, care urmau să fie afectate de inundarea produsă de cele trei acumulări de apă. În urma investigațiilor s-a putut realiza o radiografiere a potențialului arheologic al zonei în vederea demarării altor activități de data aceasta, de eliberare a terenului de sarcina arheologică avută. Cercetarea s-a efectuat la solicitarea beneficiarului lucrării (Hidroelectrică București).

Pentru identificarea obiectivelor arheologice și a monumentelor existente pe raza comunei și precizarea exactă a locației lor cu ajutorul GPS – ului din dotarea MJIAZ, pe parcursul a două zile au fost reluate cercetări de teren pe raza com. Băbeni (din colectiv au făcut parte dr. Dumitru Gheorghe Tamba și drd. Dan Culic).

Așa cum s-a mai amintit, ca urmare a cercetărilor în teren realizate în toamna anului 2011, a discuțiilor avute cu dl. primar al com. Băbeni și a localizării corecte în coordonate Stereo 1970 a tuturor elementelor PUG, (inclusiv granițele teritorial administrative), s-a stabilit faptul că locația peșterii cu picturi rupestre de la "Cuciulat", de fapt a fost și este pe raza loc. Băbeni, com. Băbeni, jud. Sălaj (și nu loc. Cuciulat, com. Letca, jud. Sălaj, cum greșit s-a stabilit inițial de către descoperitori și a figurat o bună perioadă în L.M.I.) Confuzia produsă în legătură cu stabilirea locației importantului obiectiv arheologic, a fost generată de faptul că descoperitorii au stabilit locația peșterii în raport cu halta CFR Cuciulat, în apropierea căreia a fost descoperită peștera cu picturi. Nu s-a realizat la acea dată că de fapt locația sa se află în spațiul cadastral al altei localități și totodată al altei comune. Așadar în situația dată s-a impus corecția cuvenită, descoperirea realizată fiind una dintre cele mai importante în ultimii ani, din județul nostru. Amintim că structura geologică a zonei, prin prezența calcarelor a produs fenomene carstice și geologice deosebite, spectaculoase creații ale naturii, a căror prezență trebuie semnalată

și care trebuie avute în vedere în momentul realizării unor viitoare cercetări care pot duce la descoperiri deosebite pe culoarul Someșului, ca cea făcută în cazul peșterii cu picturi de la Băbeni.

Cadrul natural al cursului râului Someș a oferit condiții optime de-a lungul timpului în stabilirea unor habitate umane din cele mai vechi timpuri. Dovadă sunt urmele de locuire umană din Paleoliticul Superior, atestate pentru această zonă de către picturile rupestre din peștera de la Băbeni. Cu certitudine vor fi făcute în viitor și alte descoperiri similare. Din informații recente se pare că pe raza loc. Cormeniș (com. Lozna), la locul numit *La Peșteră*, ce se află în apropierea cantonului silvic, așadar în apropierea peșterii cu picturi cunoscută, s-ar afla și alte peșteri cu reprezentări artistice preistorice. Fenomenul carstic al zonei la care se adaugă condițiile naturale ale locului au putut oferi în timp condiții de locuire care trebuie avute în vedere cu ocazia viitoarelor cercetări de teren. Redăm mai jos prezentarea principalelor obiective istorice de pe teritoriul com. Băbeni:

1. loc. Băbeni, Peștera "de la Cuciulat" (pe hartă situl nr.1). Figurează pe lista monumentelor arheologice naționale RAN la nr. 141820.09 și LMI SJ-I-s-A-04885, iar în Legea nr. 5/2000, anexa III, poz. a)6. Este în nordul teritoriului extravilan și este reprezentată pe planșa U01, Încadrarea în teritoriul administrativ, spre granița cu com. Letca.

Peștera cu picturi datate în Paleolitic a fost descoperită de către un grup de speologi de la fac. de geologie, de la Universitatea București, în zona exploatării de piatră din vecinătatea haltei CFR Cuciulat, în apropierea căreia a fost făcută descoperirea. Așadar, peștera se găsește în suprafața ultimei cavități de exploatare a pietrei care s-a făcut în stânga DN Băbeni - Letca. În prezent accesul în peșteră este blocat cu sterilul adus aici din zona de unde azi se mai exploatează piatră. În teren, nici măcar stâlpii de beton ai împrejmuirii de protecție inițială a accesului în peșteră nu mai sunt vizibili, ei fiind acoperiți cu steril. Zona de protecție a obiectivului, este delimitată în raport cu punctele cardinale principale astfel: spre sud este delimitată de limita următoarei cavități, spre Băbeni, de unde se exploata piatra, în prezent este închisă, spre est de drumul de câmp, spre N de drumul de câmp spre Cuciulat, spre vest de DN 1H Jibou – Răstoci.

2. Ciocmani, Ochiuț sau Malul Roșu. (pe hartă situl nr.2). Figurează pe Lista monumentelor arheologice naționale RAN la nr 140100.03 și LMI: SJ-I-s-B-04873, este în teritoriul extravilan și este reprezentată pe planșa U01, Încadrarea în teritoriul administrativ, spre sud, la granița cu satul Surduc.

Cu ocazia cercetărilor de teren realizate au fost descoperite fragmente de ceramică datate în Epoca Bronzului și Epoca Prefeudală, ce indică o locuire în suprafața amintită în perioadele respective. Poziția avută de

platoul cercetat, precum și a zonelor din vecinătatea sa, prezența celor două izvoare ca sursă permanentă de apă potabilă, care nici în perioadele de uscure excesivă nu seacă, ofereau condiții prielnice unei locuiri umane.

Zona de protecție a obiectivului, este delimitată în raport cu punctele cardinale principale astfel: spre sud este delimitată de baza versantului deosebit de abrupt. Spre est de limita unor proprietăți private, spre N de baza versantului care este foarte accentuat, spre vest drumul de câmp spre locul numit Mănăstire și limita unor proprietăți private.

3. Ciocmani, *Dâmbu Luchii* (pe hartă situl nr.3). Figurează pe lista monumentelor arheologice naționale RAN la nr. 140100.01 și LMI: SJ-I-s-B-04872. Este reprezentat pe planșele U01 și U09*. Situl se găsește pe platoul celei de a doua terase a Someșului ce domină porțiunea râului în zonă de la sud de situl identificat la Malul Roșu. La sud se găsește o viroagă numită Valea Prisăcii. Cu ocazia cercetărilor de teren au fost recoltate fragmente ceramice aparținând culturii Suci de Sus, ce atestă o locuire a zonei în Preistorie.

Zona de protecție a obiectivului este delimitată în raport cu punctele cardinale astfel: spre sud este limita unor proprietăți private vizibile în teren, deși nu este exploatat agricol; spre est de drumul pietruit Ciocmani – Turbuța; spre N, de Valea Prisăcii, torentul secat în prezent; spre vest de panta dealului ce se amplifică și de limita unor proprietăți private.

4. Ciocmani, *Peringărița* (pe hartă situl nr. 4). Figurează pe lista monumentelor arheologice naționale RAN la nr. 149100.02 și LMI: SJ-I-s-B-04871. Este reprezentat pe planșele U01 și U09*.

Situl se găsește pe terasa ce continuă spre nord situl de la Dealul Luchii. Terasa delimitată la sud de Valea Prisăcii este și în acest caz cea de a doua terasă, în zonă, a Someșului. Cu ocazia cercetărilor de teren au fost descoperite în suprafața respectivă fragmente ceramice prefeudale ce atestă o locuire a zonei în epocă.

Zona de protecție a sitului, este delimitată la sud de Valea Prisăcii, la est de drumul pietruit Ciocmani – Turbuța, la nord de limita unor proprietăți private ce sunt vizibile la suprafața terenului, la V de baza pantei dealului a cărui versant se accentuează foarte mult.

5. Ciocmani - Turn roman de observație (pe hartă situl nr. 9). Este reprezentat în extravilan, zona vest a planșei U01. Obiectivul arheologic este reprezentat de urmele unui turn roman de observație ce aparținut limesului provinciei romane Dacia Porolissensis. Urmele turnului se află pe unul din vârfurile din dreapta cursului Someșului. Nu putem în momentul de față oferi un reper toponimic, altul decât cel în coordonate stereo, singurul reper este acela că obiectivul se găsește deasupra loc. Ciocmani.

Zona de protecție a obiectivului turn roman, este delimitată jur împrejurul obiectivului pe o rază de 25 m.

6. Cliț, Dealul Grindului (pe hartă situl nr.5). Figurează pe lista monumentelor arheologice naționale RAN la nr. 1400119.01. Este reprezentat în extravilan, la nord, spre loc. Cuciulat pe planșa U01.

Situl a fost identificat pe botul de deal ce coboară spre Someș, vis-a-vis de halta CFR Cuciulat. Suprafața sitului arheologic identificat reprezintă prima terasă și pentru anumite porțiuni și cea de a doua terasă a râului. Suprafața sitului este traversată pe lățime de DJ 109 E, în porțiunea Cliț - Lozna. Materialul arheologic descoperit cu ocazia cercetărilor întreprinse a fost datat ca aparținând Epocii Bronzului, aspect ce indică o locuire a zonei în epoca respectivă.

Zona de protecție a obiectivului, este delimitată în raport cu punctele cardinale principale astfel: spre sud este delimitată de limita unor proprietăți private care nu sunt exploatate agricol în prezent; spre est, de buza terasei a doua a Someșului, care este la o diferență mare de nivel față de prima terasă, inundabilă a râului. Suprafața este marcată de copaci și arbuști, diferența de nivel conferă o poziție deosebită suprafeței la care facem referire, în stabilirea locației unei așezări umane; spre N, zona este delimitată de cursul râului Someș; spre vest de limita unor proprietăți private exploatate agricol, în prezent cultură de porumb.

7. Cliț, Fața Chicerii (pe hartă situl nr. 6) Figurează pe lista monumentelor arheologice naționale RAN la nr. 1400119.02. și LMI: SJ-I-s-B-04875. Este reprezentat pe planșele U01 și U08*.

Obiectivul arheologic este reprezentat de urmele unui turn roman de observație ce a aparținut sectorului limesului provinciei romane Dacia Porolissensis. Urmele turnului roman de observație se află pe unul din vârfurile izolate din spatele aliniamentului formațiunilor calcaroase a *Stanilor Clițului* care domină lunca Someșului în zonă și care aparțin zonei protejate, reprezentând rezervație naturală.

Zona de protecție a obiectivului *turn roman*, este delimitată jur împrejurul obiectivului pe o rază de 25 m.

8. Piroșa, nr. 70, Biserica de lemn, monument istoric (pe hartă situl nr. 7). Figurează pe lista monumentelor avînd codul: SJ-II-m-B-05094. Obiectivul este reprezentat pe planșele U01 și U 11*.

Construcția este datată în sec. XVII, (pridvorul se pare că este mai nou) și are hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. Dimensiunile în plan ale clădirii din lemn, minunat exemplu al goticului târziu, sunt modeste, de aprox. 4,15 m. lățime și 10,30 m. lungime. O streășină generoasă (0,60 m.) protejează

monumentul înalt de aprox. 19,00 m. care are și nelipsita prispă (de doar 1.00 m.). Regăsim îmbinări frumos meșteșugite și cuie de lemn.

Zona de protecție a obiectivului, este delimitată de construcțiile vecine situate pe DC 29 între cele două intersecții de drum, limitrofe bisericii, în raport cu punctele cardinale principale astfel:

spre sud, este delimitată de limita sudică a proprietății parohiei ortodoxe și a celor două case (la E și respectiv V de biserică) situate pe același aliniament;

spre N, de limitele nordice ale gospodăriilor situate vis-a-vis;

spre vest, intersecție;

spre est, intersecție;

9. Poienița, nr. 161, Biserica de lemn, monument istoric, (pe hartă situl nr. 8). Monumentul este reprezentat pe planșele U01 și U10*. Figurează deasemenea pe lista monumentelor și are codul: SJ-II-m-A-05097. Construcția este datată în sec. XVIII, și are și ea hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. Silueta deosebit de elansată și elegantă este una dintre cele mai frumoase din județ.

Dimensiunile în plan ale frumoasei construcții de lemn, sunt puțin mai mari, de aprox. 5,10 m. lățime și 12,80 m. lungime. Monumentul, și mai înalt decât surata ei mai "bătrână" are deasemenea o mică prispă primitoare și stâlpi solizi, ciopliti la intrare, meșteșugiți parcă de aceeași mână. Anumite documente vorbesc de realizarea picturii interioare la 1863.

Zona de protecție a obiectivului este delimitată în raport cu punctele cardinale principale astfel:

spre sud, drum de câmp;

spre nord, stradă

spre E, drum de câmp;

spre vest, limitele vestice ale caselor situate pînă la intersecție, la vest de DC 29.

Concluzii principale pentru Regulamentul local de urbanism

Comuna Băbeni este constituită dintr-un teritoriu locuit din cele mai vechi timpuri. Bagajul ei cultural și istoric este unul absolut remarcabil. Structura istorico-urbanistică a localităților a fost configurată cu aproape o jumătate de mileniu în urmă și stabilizată în jurul jumătății sec. XX cînd principalele artere și zone au ajuns la forma actuală. Deși tramele stradale au devenit mai complexe, zonele centrale sau fostele centre de greutate ale satelor amintite mai sus au

păstrat valoroase elemente de omogenitate urbanistică și specific arhitectural local care se impun a fi respectate și conservate. Proiectarea și execuția lucrărilor de construire se va realiza numai de către persoane cu pregătire adecvată potrivit legii.

Intensele exploatări ale calcarului care au adus d.p.d.v. economic perioade de prosperitate nu au fost precedate din cauza ignoranței autorităților vremii, de cercetări adecvate în zona peșterilor situate pe teritoriul comunei, peșteri care în mare parte au dispărut în timp și o dată cu ele și posibilele mărturii rupestre din Epoca Paleolitică.

Se impune deblocarea în teren a stâlpilor de beton ai împrejuririi de protecție inițială a accesului în peșteră, prin îndepărtarea sterilului depozitat aici în vederea vizualizării, marcării poziției peșterii și protejării acesteia împotriva unor lucrări ce s-ar putea efectua în necunoștință de cauză. Este recomandabilă cercetarea atentă a peșterilor care au mai rămas și despre care regăsim informații în arhive, dar nu au fost cercetate de către specialiști (ex. *Peștera Ungurului*, *Peștera Varăului*, situate în zonele extravilane ale satului Cliț). Figurarea acestora nu a fost posibilă din lipsă de date.

Formulăm recomandarea de a analiza sistematic și teritoriile învecinate, cum este de ex. teritoriul com. Lozna, satul Cormeniș (la locul numit "La Peșteră", ce se află în apropierea cantonului silvic).

Sitului menționat mai sus, aflat pe teritoriul satului Băbeni i se adaugă alte patru situri arheologice pe teritoriul satului Ciocmani și respectiv două situri arheologice pe teritoriul satului Cliț. **Nu se propun alte clasări în domeniul arheologic, singura modificare este cea impusă de localizarea peșterii cu picturi rupestre. Corect, potrivit realității din teren ar fi "Peștera de la Băbeni, com. Băbeni", denumire care trebuie modificată potrivit deciziei organelor abilitate, atât în Legea nr. 5/2000, în L.M.I. cât și în evidențele R.A.N..** Trebuie ținut cont și de faptul că în literatura de specialitate este cunoscută ca "Peștera de la Cuciulat". Instituțiile abilitate vor decide asupra formei corecte.

În satele Piroșa și Poienița, s-au păstrat două biserici ortodoxe, clasate ca monumente istorice, minunate exemple de arhitectură populară din lemn, care trebuie protejate și ferite de intervențiile neavenite care nu păstrează spiritul locului și legislația din domeniul protecției monumentelor istorice. În pofida faptului că nu s-au găsit documente scrise concrete care să ateste clar anul construcției lor, singurele evidențe fiind cele lăsate de slujitorii cultului greco-catolic la sfințirea lor (în anii 1868 și respectiv 1864) în urma unor lucrări de construire (renovare), considerăm că vechimea acestora este înscrisă corect în listele oficiale ale ministerului culturii și datorită

vechimei tipurilor de plan, unele dintre cele mai vechi modele din istoria bisericilor de lemn din Ardeal.

Toate aceste locații au fost figurate pe planșele de "Reglementări urbanistice" și cele aferente Studiului istoric de Reglementări istorico-urbanistice (cele cu indicativul suplimentar *). ale localităților respective, inclusiv zonele de protecție aferente fiecărui obiectiv istoric în parte. Unul dintre elementele specifice comunei îl constituie măiestria și frumusețea decorațiilor în lemn și mai ales grija deosebită acordată alături de casele de locuit și anexelor gospodărești ale acestora, șuri, grajduri, fântâni, împrejmuiri. Satele comunei Băbeni au anexe gospodărești deosebite, la care se adaugă deasemenea două troițe din lemn frumos meșteșugite (satul Piroșa) care vor trebui protejate în egală măsură, alături de celelalte obiective istorice.

Fiind o zonă intens locuită, încă din perioada paleolitică, este foarte probabil să apară și alte descoperiri arheologice. În consecință în cazul în care pe amplasamentul delimitat de prezentul P.U.G. se constată că apar zone cu potențial arheologic evidențiat întâmplător ca urmare a acțiunilor umane, altele decât cercetarea arheologică (lucrări de construcții, lucrări de prospecțiuni geologice, lucrări agricole) sau ca urmare a acțiunii factorilor naturali (seisme, alunecări de teren, eroziunea solului, etc.) se vor respecta prevederile legislației privind protecția patrimoniului arheologic - Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 - republicată (M. Of. 352/2005) privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național).

Orice demers investițional în limitele zonelor de protecție ale monumentelor menționate, obligă la obținerea prealabilă a unui aviz din partea Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, indiferent dacă situarea este în intravilanul sau în extravilanul localităților.

Analizând natura și a altor clădiri care se mai păstrează pe teritoriul comunei Băbeni, observăm că în ciuda faptului că multe edificii publice au fost demolate și înlocuite cu altele noi, se mai păstrează încă multe clădiri vechi deosebite, considerate în prezentul studiu "**habitat cu identitate locală valoroasă**", pentru ele fiind propuse măsuri suplimentare de protecție, în sensul obligativității obținerii unui punct de vedere avizat din partea Direcției județene pentru Cultură și Patrimoniul Național Sălaj, prealabil oricărui demers investițional asupra acestora. Aceste construcții sunt după cum urmează:

Satul Băbeni - biserica ortodoxă, biserica greco-catolică, căminul cultural, gara de călători (inclusiv vechea clădire), casele cu numerele: 23, 25, 101, 104, 108, 179, 247 și 341;

Ciocmani - școala veche, căminul cultural, biserica ortodoxă, casele cu numerele: 124, 136, 162, 171, 192 și 203;

Satul Cliț - biserica ortodoxă, școala veche, casele cu numerele: 35, 111, 119 și 120;

Satul Piroșa – troițele de la intrarea de est în sat și cea din incinta bisericii ortodoxe și casele cu numerele: 11, 52, 60, 76, 77, 78, 86, 87;

Satul Poienița – magazinul și casele cu numerele: 8 și 71.

Încheiem cu recomandarea de a respecta cu mare grijă specificul local al comunei, materializat prin prezența unor monumente istorice cât și a unor clădiri cu identitate locală valoroasă. Este obligatorie respectarea legislației de profil și prevederile din Regulamentul local de urbanism, iar orice intervenție trebuie să respecte punctul de vedere prealabil al DJCPN Sălaj.

Reamintim și pe această cale obligativitatea autoritaților de a nu autoriza nici un fel de lucrări de construire în zonele de protecție indicate pentru monumentele istorice fără avizul Direcției județene pentru cultură și patrimoniul național Sălaj, potrivit **Legii nr 422/2001** cât și fără un punct de vedere prealabil competent din partea DJCPN Sălaj în cazul zonelor de habitat cu identitate locală valoroasă amintite mai sus. În viitorul apropiat este necesară întocmirea planurilor urbanistice zonale cu prioritate pentru zonele centrale ale celor 5 localități ale comunei. Recomandăm contactarea instituției mai sus amintită, prealabil demarării oricărui demers investițional în zonele menționate și figurate pe planșele de reglementări ale celor cinci sate.

Comuna Băbeni trebuie să facă eforturi spre a restaura, conserva și pune în valoare potențialul istoric deosebit de care dispune. Este obligatorie respectarea propunerilor printr-o activitate cotidiană de avizare/autorizare foarte responsabilă, întocmirea documentațiilor de specialitate necesare și accesarea unor programe de finanțare pentru materializarea propunerilor doar de către constructorii cu experiența necesară. Sunt totodată necesare eforturi din partea autorităților locale de a lua măsuri în sensul executării de refaceri și reabilitări ale clădirilor care au suferit modificări de identitate cât și evitarea apariției altor asemenea intervenții nereușite.

Specialist prot. monumentelor

arh. Nejur Doina